

СВОБОДА НАРОДАМ – СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

стор.	стор.
М. Щербак. Уклін Героям 1	І. Франко. 21
І. Вовчук. Було і є. 2	М. Щербак. Горять їх душі 21
Е. М. З Нотатника 6	М. Л. З дипломатичної діяльності п. А. Марголіна 22
М. Чировський. Генеза і роля американських Політичних Парій..... 8	В. Щербій. В одному пляні 25
А. М-н. „Миролюбство” колективної диктатури 11	Ікер. Коли пануть ідоли 28
К. Гриневичева. Зустрічі з поетом 13	М. Рудий. Непередрішенські свахи ... 29
А. Коссовська. Зникла в темряві 17	З нових видань 31
	Лист до редакції ..... (На окладинці)

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

РІК X Ч. 5 (91)
YEAR X №: 5 (91)

ТРАВЕНЬ — 1956
MAY — 1956

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ
PRICE \$ 0.50

УКЛІН ГЕРОЯМ

Сира земля... Важкі могили..
Чужий Париж і Роттердам...
Як тяжко згадувати нам —
Там ми Вождів похоронили...

...Тоді, немов не стало сонця
І день поникув і погас,
Коли ми йшли на Монпарнас,
Коли Він відійшов від нас —
Не стало волі оборонця...

Не стало... Україна-Мати
Ридала нишком уночі
І чула, як Його кличі,
Неначе месницькі мечі,
І рвуть, і кличуть до відплати!

— Ще буде бій! Ще буде буря!
Ні, ні! Наш Симон не погас,
Він, як світильник, серед нас,
Отаман, Провідник — Петлюра!...

Хотілось Дніпра, а хлопочеться Сена,
Хотілось Києва — грима Париж...
Душа, наче рана, палає вогненна.
Чи й ти, Україно, вогненно горниш?!

Хто викреше знову і велич, і славу,
І хто поведе нас, як Симон повів
Шляхами-путями на рідну Полтаву,
На Київ, на Львів!...

...Мов срібний місяць на підпівні,
Підвівся, втер сльозу Полковник.

— Не треба сліз... Нам треба чину! —
Розкуть вітчизну — Україну!

І з Ним, мов стало легше нам...
Ми йшли, роковані на муки,
Плече в плече, рука об руку,
Назустріч бурі і вітрам...

І раптом.. — Боже! — Роттердам.
Пекельний дим, кривавий брук
І помах похололих рук...
Полковника поблідлих рук...

Тоді, немов настала ніч,
Хитнулась темінь біля віч,
Мов за безсилий небосхил,
Упало сонце. Ніби крил
У нас не стало... І серця
Боліли, бились без кінця —
Вітчизна втратила Борця,
Схилялася, як мати, в тузі...

— Як будемо ми жити, друзі!?
— Чи чуєте над смутком хат
Регоче кат, червоний кат...

Тоді, мов дуб, що виріс гінко,
Зависочів, устав Чупринка,
Правицю праведну простяг,
І синьо-жовтий рідний стяг
Залопотів, замайорів
На сонці, в шумі яворів,
На полощині голубій —
УПА ішла на бій! на бій!

В лютневу стужу ворог лютий,
В залізо й панцирі закутий,
Розкрив заховану криівку...

Буй-туром бився наш Чупринка,
Виргав вогненно скоростріл,
Що все дрижало — гори й діл...

Та хижий ворог в бурі злив
Залізом бункера залив
І Генерала спопелив,
Стоптав, зривав з землею ліс
І попіл розметав, розніс...

Дарма лютуєш, чорний кате!
Той попіл кличе до відплати!
Він жевріє і дні, і ночі,
У грудях б'є, в серцях стукоче,
Мов попіл — ненависть Клааса —
Що нам зостався від Тараса...

Сира земля... Важкі могили.
Там, де Париж і Роттердам...
Де ж відшукати третю нам?...
Нема її... Не хоронили
Свого Героя-Генерала.

Лише, як вістка та настала,
Ми низько голови схилили,
В лісах, серед тяжкої мли
Уклін доземний віддали
І в бій на ворога пішли,
Щоб відплатить за Генерала!...

Неначе буря рокотала
УПА в Карпатах. Грізний грім
Котився в шквалі вогнянім —
Ніхто спинить його не в силі!

А як стрічаємо могили —
Уклінно голови похилим
І знов крізь дим, крізь буревій
Усі — на бій! Усі - на бій!
За Україну — всі на бій!

I. Вовчук

Б У Л О І Є

(З приводу постанови про зміну статуту с/г артілі)

Росіє! Де лиш ти поставиш стопи
 Повзе облуда, здирство, плач народу...
 Ти тиснеш і кричиш' „даю свободу!“,
 Дреш шкуру й мовиш: „двигаю культуру!“
 I. Франко

Понад чверть століття триває боротьба большевизму проти національного селянства „об'єднаних“ в Імперії республік. Про неї мало говориться в світовій пресі, її не зачіпає пропагандивний механізм, що формує антикомуністичну думку в світі. Наша національна преса теж обійшла большевицько-селянську війну, не розкрила її ідеологічних підвалин, хоч сліз про знедолене селянство на сторінках її пролито чимало. А в тій боротьбі, вірніше війні, властиво, суть традиційної політики большевизму, без розкриття й пізнання якої не можна збагнути безглуздої й авантюрицької, з погляду економічного, політики більшовиків в сільському господарстві вчора й нині.

Большевицька війна проти національного села, що мала кілька етапів, має свої ідеологічні підвалини, які сягають на сторіччя перед большевиками. Не в марксизмові тут діло, а в імперських традиціях, духовому укладі дореволюційної Росії, централістичної політики якої тримаються послідовно большевики. Колхоз не вдумали большевики, вони тільки змодернізували національно-руську общину, в яку, як в національну святість вірили слав'янофіли й западники, народники й соціалісти революціонери. Всі т. зв. поступові сили дореволюційної імперії бачили в общині вияв національної величі духа руського. А предтечі большевизму через общину мріяли скочити в соціалізм, бо „народ русский в усі часи прагнув до здійснення великих початків... до общинного володіння землею й зна-

ряддями праці“, як сказано в декларації 1870 р. руської секції Інтернаціоналу. В общину, як самобутній вияв руської національної духовости, вірив западник Герцен, в ній бачив майбутнє, її то величне, свого народу. Нею захоплювався Чернишевський, на якому виховався й формувався Ленін, бачучи в общині щастя руського народу. Праві й ліві, слав'янофіли й западники вважали общину самобутною перлиною руського національного генія, вірячи, що з хати руського мужика, який зберіг общинний уклад, запалає світло соціалізму. Община була для руських суспільно-політичних сил незамінною і неперейзводною формою соціального укладу, в ній вони вбачали ознаки вищости руського народу проти гнилого міщанського заходу.

В московському царстві община була основою організації соціального життя села. Уряд намагається накидати її народам завойованих територій. Ще в ХУІІ ст. московський уряд організує на південних кордонах військові виселки (общини), а в ХІХ ст., за Аракчєєва, уряд намагається насадити й закріпити їх на Україні й Новгородщині. Аракчєєвські виселки не примха заслуженого царського генерала, а засіб царської політики в боротьбі з прилученими окраїнами, — в них прообраз теперішнього колективного ладу. Як втеперішніх колхозах, в тих селищах (поселеннях) все було удержавлене. Посаджені на „казьонну“ землю селяни миром (общиною) виконували службу державі й обробляли землю. Все життя в селищах було до дрібниць стандартизоване, уодноманітнене, передбачене й визначене приписами, інструкціями з центру. Навіть двері й віконниці в стандартних будинках, збудованих на державні кошти, фарбувались в один кольор. Під економічним оглядом ті поселення були нерентабельними, держава докладала великі кошти, щоб утримати їх. Нестерпні умовини життя спричинювали часті заколоти, з якими уряд жорстоко розправлявся. „Військові селища будуть, говорив Александер І, хочби довелося засіяти трупами дорогу від Петербургу до Чудова“. Чи не за зразками „благословенного помазанника“ розправлялися пролетарські керівники з національним селян-

---

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
 Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
 “Second class mail Privileges Authorized at
 New York, N. Y.”

I. Wozczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
 New York 3, N. Y.

твом, що чинило спротив проти колективізації.

**

В березні місяці на з'їзді механізаторів сільського господарства Хрущов признав, що з „освоєнням” солончакуватих просторів Казахстану нічого путнього не вийшло. Аналізуючи причини занепаду сільського господарства й провал авантюристських плянів з розорюванням цілин, він ствердив, що в совхозах часто більше наглядачів, як робітників. В одному совхозі, говорив сучасний Аракчєєв з пролетаріату, на 250 різних фахівців було тільки 42 робітники, а в другому на 255 робітників — 51 фахівець. На п'ятьох робітників один наглядач! Цілу армію паразитуючих наглядачів запримітили й американці, що оглядали торік колхози й совхози. А їм же показували кращі. Хрущов не сказав, що сьогоднішнє співвідношення між погоничами (фахівцями) й робітниками в совхозах і колхозах таке саме, як то було в аракчєєвських виселках. Тоді на 375 тисяч селян (пізніше їх було оселено до 500 тисяч), що обробляли общиною землю, було наставлено 9678 генералів і офіцерів та 15.361 унтерофіцерів. (Дані БСЕ).

Після погибелі Аракчєєва уряд виселки ліквідував, але общину, як підставову форму організації, залишено. Через централістичну політику уряд намагається накинути общинне землекористування й весь уклад завойованим народам, де аграрні відносини склалися зовсім інакше, на зразок європейський. (Україна, Білорусь, Прибалтійські країни). Урядова пропаганда намагалася представити общинний уклад як найкраще. За Миколи I на кошти уряду німець Гакстгавзен об'їздить центральну Росію й описує для Європи, як щасливо живуть селяни в общинах під твердою царською рукою.

Царська реформа 1861 р., касуючи кріпацький лад, зберігла непорушним общинний уклад. А опозиційні до уряду суспільні сили в найбільш напружених відносинах з урядом не виступали проти общини, послідовники марксизму теж не чіпали цієї національної форми співжиття, вважаючи, що руске селянство завжди боролось за землю під знаменем общини. Хоч під економічним оглядом той уклад гальмував економічний розвиток руского села. Селянин, не почувавши себе власником землі, не докладав зусиль до поліпшення ґрунту та й не міг, бо

про всю господарську систему рішав отой сход — мир. Часті переділи землі, за яких селянина пересувано з одного класця на другий, допроваджували до цілковитого виснаження ґрунту, господарського занепаду.

Після програної російсько-японської війни, коли країна опинилась в економічній кризі, перед урядом стала проблема, як найти вихід з неї. Царський міністер Столипін, що мав маєтки в Прибалтійському краю й добре знав аграрні відносини на заході, рятуючи монархію, пробує ліквідувати общинний уклад, закріпити землю у власність за селянством.

Проект його зустріли ворожо ліві й праві в Державній Думі. Чому? Бо Столипін, рятуючи монархію, зачепив соціологічні підвалини імперії. Спроба його закінчилась тим, що автора земельного закону, який підважував національно руский уклад землекористування, застрелено в присутності царя в кийвській опері. Вбивцем був соціаліст революціонер Багров, він же видатний співробітник царської охоранки. Монархізм і соціалізм зійшлися: не в царя цілили, а в автора законопроєкту, який підважував засади імперії. Після його смерті, яка наступила через кілька днів, цар, як лише в своїх спогадах про батька М. П. Бок, „став навколішки перед тілом свого вірноги слуги, довго молився й присутні чули, як він кілька разів повторив „прости””. Що мав простити вірний мертвий слуга самодержцеві, лишається таємницею. Можливо, що загадкове убивство цього обдарованого міністра, не було таємницею для монарха.

**

Революція в етнічній Росії істотно в ідеологічному сенсі нічого нового не створила. Зате в ній з великою силою вирвалося на зовні те, що накопичувалося в душі руского народу віками. Віками він жив общиною, її плекали й підтримували згори, на неї покладали надії й уповання ті, що ту гору валили. Не дивно, що більшовики, зібравши імперію, розвалену національними революціями, сперлись на руский національний колективістичний уклад і, через диктатуру пролетаріату, переформили общину на артель — колхоз. Змодернізували аракчєєвські виселки, поширивши їх на цілу імперію. Та й пролетаріат руский, на який спирався більшовизм у війні з національним селом, походив же з общинного мужика. Ленін почав будувати соціалізм, в со-

юзі з дітьми і онуками, що прийшли з рускої общини, нею виховані і з нею зжилися, в неї вірили. А віру цю плекали суспільні імперські сили, як підставу величі імперії. Нічого дивного не має в тому, що й соціалізм побудовано таким, як його уявляли, про нього мріяли рускі національні сили. На московській копил.

І ось уже скоро тридцять років розроблена й удосконалена большевиками державна машина, продовжуючи імперську централістичну політику, оботарює національне селянство республік в модернізованій і машинізованій традиційній рускій общині — колхозі. Засоби боротьби жорстокі, неблаганні. Кожний день, вчора, нині імперська бюрократична машина большевизму без перерви працює над знищенням національної людини, корінням пов'язаної з землею, над перетворенням її в советську, з рускою національною душею. Урядова преса умовляє світ, що всі труднощі подолано. Механізований, мовляв, колхоз закріпився, а щасливе населення збирає багаті врожаї. Дійсність говорить що іншого.

**

Не встигли поховати одноособового колективізатора, як побачили кризу в тваринництві, а за тим виявилось, що не вистачає найголовнішого — зерна. І ось чотири роки після смерті одноособового диктатора, колективна диктатура шукає виходу з кризи. Пленуми, наради, укази, мобілізації — механізм імперський працює, а збіжжя й продукція тваринництва не збільшується. Стан в сільському господарстві не кращає. Торік партія відрядила нових тридцять тисяч фахових партійних сил з міст для керівництва колхозами, але й вони не помогли справі. Український письменник Іван Ле в оповіданні „Авторитет” (Вітчизна ч. 3. 1956 р.) описує, як в колхоз прибув новий партійний керівник з міста, бо присланий торік не виправдав надій. Як звичайно, скликано збори, які мають обрати на голову присланого комуніста. На „виборах” бригадир, що має відзнаки останньої війни заявив „начальствові” з району, що все лихо, неполадки і занедбання в колхозі в „імпортних керівниках”. Окреслення промовисте. Авторіві удалося одним словом схопити політичну суть нинішнього напруження в імперії, показати, як її розуміє наше селянство.

В теперішньому борсанні, в отій імперській лихоманці над подоланням сільсько-господарської кризи, є цікава соціологічна сторона. На торішньому плену ЦК, Хрущов заявив, що „з села перебралось до міст дев'ять мільйонів селян”. Це за офіційною статистикою, а в дійсності їх було далеко більше, як показує аналіза приросту міського населення. Немає сумніву, що не старі, а молодші, енергійніші залишають колхози й вибираються до міста. Сам по собі факт переселювання селянства в міста — окрема й цікава соціологічна тема. Українські міста, треба думати, здобули якусь третину з отих 9 чи 10 мільйонів. А це є дуже важним для завтрішнього дня. Та й на цьогорічному ХХ-ому з'їзді перший секретар, говорячи про житлобудівництво, скаржився партійним вельможам, що через наплив людей до міст, уряд неспроможний забезпечити населення міст соціалістичною нормою житлової площі. Неслух'яне селянство. Його везуть в совхози пустель Казахстану, а воно опиняється в містах. На з'їзді поставлено вимогу боротись з неслух'яним селянством, що тікає до міст. „Коли ми доб'ємося того, що припинимо приплив населення в міста з районів, то створимо умови для швидкого забезпечення населення міст житлом. Інакше кажучи, треба посилити паспортіві рогачки в містах”.

А ось уривок з нарису „Незручне село”. (Літературна Газета, орган Союзу Радянських Письменників України з 2. березня ц. р.). Приїхав письменник в творчу командировку до села Степанівка на Кировоградщині й бачить, що „Перебіжчиків в колхозі багато, особливо серед молоді. Біля парників, у степу, на фармах працюють літні й навіть старі жінки. Де ж хлопці й дівчата? Повтікали — байдуже признається Віноградов (голова колхозу, видно імпортний -ред). Дівчата аж у Кривий Ріг майнули — домробітницями працюють, куховарками, аби не вдома. З яких же причин вони покинули колгосп? Бо бідненький він. Чому? Немає робочої сили, рук не вистарчає. Чому ж не вистарчає? Бо тікають люди. А тікають, бо колхоз бідненький...” Такий діалог, що відбувся між письменником й головою колхозу, наводить газета, характеризує стан в колхозах Кировоградщини. Кировоградщина не виняток в цілій системі.

**

Директиви до шостої п'ятирічки не ховають, що сільсько-господарських плянів імпортованої, як її слушно назвав бригадир, політики республіки не виконали. В плянах шостої п'ятирічки, які затвердив ославлений ХХ-й з'їзд уже не говориться про 22 центнери з гектара, як то було досі, а плянується зібрати на Україні біля 12 біологічних центнерів, а по цілій імперії біля 11. А реальний урожай навіть за пляном буде куди менший. Коротко кажучи продуктивність сільського господарства в цілій імперії, як і на Україні, на шосту п'ятирічку заплановано майже таку, як вона була 50 років тому. З такими виробничими показниками в сільському господарстві вступає імперія в шосту п'ятирічку. Ті показники є вислідом спротиву національного села проти централістичної традиційної імперської політики. ХХ-й З'їзд схвалив директиви на шосту п'ятирічку й мусів узаконити занепад сільського господарства. Низьку продуктивність в ньому колективне керівництво намагається надолужити розорюванням нових земель на сході, переселяючи туди молодь з національних республік. Не в економіці тут діло, а в імперській політиці, функцією якої є економічна система.

В після з'їздовій ворожбі про ХХ-й з'їзд іноді чути голоси про спуск на гальмах. Чи можливо це? Найкращою відповіддю на поставлене питання є указ ЦК КПСС й Ради Міністрів „Про статут сільсько-господарської артілі й дальніший розвиток ініціативи колхозників” з 10.3. 1956 р.

Він дуже довгий і зовні ліберальніший проти попередніх. Слово наказує чи велить в ньому замінено рекомендується. Що ж рекомендує уряд? Колхозному мирові приборкати отих, що ухиляються, тікають з колхозу. „Часто не працюючі колхозники, що виробляють мало трудоднів, а то й люди, що порвали всякий зв'язок з колхозами, мають великі присадибні ділянки, користуються колхозними пасовиськами і в той же час не виконують елементарних зобов'язань членів колхозу”. Від цього, мовляв, терпить держава й колхозний мир. —написано заковиристою урядовою мовою. Ствердивши як є зараз, уряд в указі доводить, що „най-

повніше задоволення особистих потреб колхозу може бути забезпечене через всебічний розвиток суспільного виробництва”, згадується й громадське харчування. Уряд і партія рекомендує низку заходів, щоб відібрати у селянина спроможність давати собі раду без колхозу, ще більше удержавити його. Перед ХІХ-им з'їздом Сталін в „Економічних проблемах” саме цей шлях і рекомендував. Колективні диктатори відрікаючись від методів сталінського керівництва, зараз після сенсаційного ХХ-го з'їзду, схвалили закон, який велить запровадити відповідальність родини, двору за роботу кожного працездатного члена родини.

Користування присадибною ділянкою (розмір якої сягає від 0.10 - 0.25 га в імперії), узалежнюється від виконання норми трудоднів всіма працездатними членами родини. Норму зараз виробляють й вона, судячи за вістками преси, буде біля 300 трудоднів для чоловіка і 200 на жінку. Коли хтось в родині не виконає її, то уряд рекомендує позбавити родину пасовиська, зменшити, а то й відібрати присадибну мікроскопічну ділянку. В постанові вказано, що в ніякому разі не дозволяється збільшувати присадибного земельного фонду, навпаки, зменшувати його. Бо на присадибних ділянках колхозники мають плекати тільки квіти та дерева „як прикраса побуту колхозника”. Те, що рекомендує уряд через 28 років боротьби з селянством, було вже за Аракчеєва. Та істотнішим в тій постанові є її етичний сенс. Встановлюючи відповідальність родини за виконання кожним працездатним державної норми, уряд радить, щоб скарги від колхозників про зменшення чи відібрання ділянок та інші, що вплинуть до районного виконавчого комтету, остаточно вирішувалися, або на зборах бригади, або довірених осіб. Чим не демократія? Не суд, а колхозний мир з довірених буде карати й милувати. Сваюля, цілковита залежність особи від добраних уповноважених, повне підпорядкування людини колхозному активові під керівництвом „імпортованого” наглядча. То типове для общинного укладу, тільки його тепер удосконалено.

Колхозному мирові радиться переглянути й кількість скоту, що є в особистому користуванні колхозника, бо „немає необхідности зберігати

Е. М.

З НОТАТНИКА

30.IV.56. Колись академік Павлов уболівав над примітивністю московського інтелекту („слабая мозговая система русскаво человека”). На нашу скромну думку — не зовсім справедливо. Бо, хоч би ми й пристали на авторитетну опінію старшебратнього вченого (йї винахідника „умовних рефлексів”, з яких згодом так дотепно скористали майстри чекістського мистецтва), то одначе є чинник, який, коли й не компенсує браки московського інтелекту цілком, то у великій мірі ті браки винагороджує.

Аналогічно бо до французького національного *esprit* в московській психіці існує так само неперекладальне поняття: „нутрò”. Це не інтуїція, не „шосте чуття”, не німецьке *Fingergefühl*, лише щось близьке до так само неперекладальних „смыотка” і „задній ум” („русский человек заднім умом крепок” — каже його національне прислів'я). Можна лише припускати, що „нутрò” є своєрідний „рефлекс”, безпосередньо зв'язаний як що не з національним шлунком, то, в кожному разі, з національним апетитом.

Наведім близький приклад.

На шпальтах місцевого южно-русского органу часто відбувається дискусія поміж славнозвісною п. Кусковою (з студентських часів пам'ятаю празький дотеп: Стеклов пише в Москві стекловіці, Кускова пише в Празі кусковіці) і якимсь киянином з обшєросів, що послугову-

раніше встановлену кількість скоту, що її може мати колхозий двір”. Постанова рекомендує зменшити її, а змушувати дбати про усупільнене тваринництво, а біля хати розводити квіти й дерева для прикраси. Ще один крок і уряд, „дбаючи про добробут” оботареного селянства, змушений буде, щоб зберегти імперію, в новій якійсь постанові, рекомендувати стандартну їжу. відповідно до виконання трудових норм. Сучасна колективна диктатура не може ні на крок відступити з традиційного імперського шляху. Силкуючись подолати глибоку кризу в сільському господарстві і в цілій системі, вона прикручує шруби імперських обручів, над національним селом.

ється істиннорусским псевдонімом. Обидва дискутантати є „антикомуністи”, отже їхня „ідеологічна платформа” є ніби спільною. Здавалося б, всі передумови для конструктивної дискусії — наявні. Але в практиці дискусія набірає такого характеру, що лише велика географічна віддаль поміж дискутантати рятуює обох від пошарпаних чуприн і видряпаних очей. Теоретичний інтелект (обидва ж бо „інтелігенти”) диктує їм „спільну боротьбу проти комунізму”, але... оттут то й з'являється гамлетична „заковика”.

Простолінійний малоросійський розум київського обшєроса, розуміється, нічого по-за комунізмом не бачить (або — з хахлацькою хитрістю — ~~не~~ хоче бачити). Мовляв: знищимо „комунізм” і залишиться „Росія”, — ясно, як помаранча. Але п. Кускова, хоч і дозгі роки мала чоловіка-малороса, все ж заховала в своїй психіці недіткнуте московське „нутрò”. І, саме, це „нутрò” підказує їй, що справа стоїть не так по-малоросійському просто: а що, як із знищенням „комунізму”, та зникне й сама „Росія”? Вже не кажучи про всі воз'єднані країни з сателітськими включно. Ні, розуміє вона (поміж рядками!) боротьба з комунізмом, гаразд, добра річ, але ту боротьбу треба так хитро (під контролею „нутрò”) провадити, щоб, боронь Боже, не підважити й не порушити „цілість”... Тому треба „с одной стороны нельзя не сознаться, с другой — нельзя не признаться”. А така „нутряна” діалектика, знову ж, допроваджує партнера-малороса до шевської пасії. І безнадійна дискусія триває, нагадуючи нестерпні діалоги з „Мини Мазайла” поміж тьотею Мотею і дядьком Тарасом...

1.V.56.

І знову довелось випадково побачити число київської „Літературної Газети”, і знову враження від неї вкладається в традиційну формулу істиннорусского консерватизму „всьо, как било, всьо как встарь”. До дрібниць. Навіть критичний твір п. Е. Адельгейма (під темпераментно-одеським наголовком „Вогонь історії”) нічим не різниться від творів того ж автора з перед 30-ти літ... Правда, 30 літ тому, в епоху давно зліквідованих Хвилі й Щупака, все ж, ювілейна франківська тематика ще не осягала такої досконалости, як оце тепер:

І. Я (!) Франко і М. О. Некрасов,
І. Я (!) Франко і Л. М. Толстой,
І, Я (!) Франко і М. Е. Салтиков-Штедрін.

Це все наголовки доповідей, що мають бути прочитані в Київському державнім педагогічному інституті імені **О. М. Горького** (це останнє — теж немале досягнення сталінсько-хрущовської доби). Та й ім'я Франка раніш якось обходилося без „отчества” (Яцькович?)...

Що ж ще нового, по-за вже й тоді обридлим „національним — формою, соціалістичним — змістом? Хіба лише те, що „зміст” той розшифровано: „в нерозривнім зв'язку з великим старшим братом”.

Та те хіба: „Лейпціг”, „Гейне”, „кафедра” та „орфографія”, очевидно, для підкреслення „нерозривності” отого „зв'язку”. Ще трохи й накажуть писати „віфліофіка” й „феатр”, як за часів Катерини II.

Аж смішно! В російській мові існує віддавна закорінений явний полонізм „огульний”. Тепер той явний **полонізм** введено до многострадалної нашої мови з метою її глибшої **русифікації**. Це, як колись казали в Одесі: „не жалея затрат”, аби лише „зв'язок” був нерозривніший та очевидніший.

І, все ж те, поступ є, бо й навіть обласна бібліотека в Черкасах носить ім'я — кого б ви думали? — самого Владіміра Владіміровича Маяковського. Відповідних імен з місцевої („республіканської”) літератури, як видно, забракло.

З.У.56. Одне з багатьох советських видань, що їх після відсвяткування „воз'єднання” щедрою рукою Москва розсилає по скупченнях нашої еміграції. Це — Леся Українка „Про літературу” — Держлітвидав. України 1955. Зовнішність книжки — штамповано-советський псевдо-розкішний стиль (полотняна окладина з портретом, золоті літери і т. ін.), стиль, від якого Леся Українка, певно, обертається в труні... На звороті останньої сторінки — „державний” додаток: „На українском языке” і „Підписано до друку”, ц. т. дозволено цензурою.

Що до „на українском языке”, то це звичайне советське шулерство, бо, окрім поезії і листів та фрагменту однієї статті, — всі критичні статті Л. Українки (в свій час друковані по російських часописах) подано не „на українском языке”, лише „на общепонятном”. Це зробле-

но з тих самих міркувань, з яких в советських „Кобзарях” подається **всуміш** з поезіями Шевченка також його російську „Тризну” (написану спеціально для В. Рєшніної) та — з метою **зарєбітку** написані на заслання російські ж — оповідання. Мовляв, і Шевченко, і Л. Українка, мали аж по дві рідні мови і практикували, сказати б, ту ж саму двомовну винниченківщину, що й її винахідник. Словом, — „ловкость рук”.

До речі з тими „Кобзарями”. Загально відомо для кожного, хто тим інтересувався, що „Кобзар” є назва першої збірки Шевченкових поезій (1840 р.). Наступну книгу своїх творів (невидану через заслання) автор назвав „Триліта”. Перед смертю збирався видати повне видання своїх творів під назвою „Поезія”.

Хитрі советські „державні” шевченкознавці це все чудово знають, але, одержавши відповідну поліційну едукацію (плюс „нутрò”), вони шулерствують назвою „Кобзаря”, спекулюючи на сентиментальній наївності земляків, з метою підкреслити ще і ще раз, що Шевченко був собі „кобзар”. ц. т. „народний” поет, ц. т. такий собі Кольцов-Нікітін в „республіканському масштабі”...

Що правда, часом і „русский язык” не помагає, бо напр. „Щоденника” Шевченка („Журналъ”) якось не видно, поза одним, либонь, але понікуди „зредагованим” виданням.

Характеристично також, що вступна („руководящая”) стаття до Лесі Українки написана „кандидатом філософічних наук **О. К. Бабушкін**”), отже рябіє в тій статті такими „вчителями” Л. Українки, як В. І. Ленін, О. М. Горький, А. С. Пушкін, Герцен, Чернишевський і Ко. Зворушують також „нутрянні” прізвища редакторів: В. Белова і К. Калугін.

Словом, як пророчо сказав ще В. Жуковський (в перекладі, що правда, з Гете):

— Неволей іль волей, а будешь ти мой.

*) З приміток цього „яченого” можна було б зробити цілий збірник „наукових” анекдотів.

ПРИГАДКА ВІДІЛАМ

Допилюйте передплати „Вісника”, на 1956 р. Ліквідуйте заборгованість за журнал і літературу та видання.

М. Чировський

ГЕНЕЗА І РОЛЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Даючи собі завдання проаналізувати генезу і політичну роль партій в національному житті США, мені пригадується одна дискусія з перед кількох років, що велася на сторінках нашої преси, на тему доцільності політичних партій. Полеміка торкалася в першу чергу доцільності політичних партій в українському національному житті, а зокрема в умовинах еміграційних злиднів. Розуміється, що є „партії” і „партії”; що є партійне політичне життя і є політично-партійне хуліганство. А рівно ж є і партійний бандитизм. Тих двох останніх нам рішучо не треба. Не беруся навітлювати про українські еміграційні партії чи аналізувати їхньої політики. Мені йде перш за все про те, чи політично-партійне життя народу виправдує себе до де-якої міри, залишаючи деталі і окремі ситуації до дискусії для кого іншого. Історична генеза та політична роль американських партій дає у великій мірі відповідь на це моє основне питання.

Посуті партії існували від найдавніших часів і вони завжди були носіями політичного життя окремих народів і націй. Партії були в старовинному Єгипті, Греції і Римі. Партії існували і в середніх віках. Коли ще національна свідомість окремих народів та їхні соціальні проблеми як слід не викристалізувалися і не набрали яскравості і гостроти. Політичні партії витворювалися довкрути окремих людей, що репрезентували якісь окремі інтереси, як партії окремих князів в давній Україні, партії Вельфів і Гебелнів у середньовічній Німеччині і Італії. Згодом соціальні проблеми стали основою партійних інтересів, і тут слід згадати, наприклад, Клеона в давній Гелладі і Гракхів в Римі, що класові інтереси скристалізували в партійні рями.

В модерних часах партії мають вже свої політичні, соціальні і економічні програми, і є носіями ідей концепцій незалежно від одиниць і провідників. Новітні партії, як репрезентанти тривалих, чи фальшивих ідеалів переживають людей, а зокрема своїх творців і основників. І тут можна для прикладу назвати демократичну і республіканську партію в США, соціал-демо-

кратичну партію в Німеччині, чи, в негативному значенні, комуністичну партію в СРСР. При тому партійне життя може стати і жертвою політичного звиродіння на подвійний лад; у формах монопартійного тоталітаризму (нацистська Німеччина і комуністична Росія), або коли нарід, надуживаючи поняття свободи, витворює безліч дрібних політичних фракцій (Франція, передвоєнна Чехословаччина, Німеччина по Першій Світовій Війні). В умовинах безлічі політичних партій часто національний інтерес губиться серед партійних міжусобиць, а правління даної країни, стає залежним від хитких партійних коаліцій, які не є в силі проявити послідовної і ефектної діяльності.

Сьогодні відносно позитивну структуру політично-партійного життя можна найти в англо-сакських і скандинавських народів, і частинно в сьогоднішній, повоєнній Західній Німеччині. Там політичні партії є носіями політичних і соціальних ідей, розуміється, що вони заступають теж партійні і групові інтереси, роблячи прогріхи з погляду загального національного інтересу. Але робити блуди є людським. Пануюча в англо-сакських країнах і в США двопартійна система окреслено визначає політичну відповідальність одної чи другої партії перед народом, що у виборах у великій мірі децидує в які руки покласти свою політичну судьбу. В тоталітарних країнах монопартія не є відповідальна перед ніким, а в умовинах партійних коаліцій відповідальність за політичні промахи можна легко спихати на других і її ніколи не можна точно устійнити. Не так є в США, країні дво-партійної системи, де одна партія є завжди відповідальна за правління, і коли вона поробить блуди, або надужие довір'я народу, її скорше або пізніше відсувають від влади, і то може на довгі роки.

В США, партійне життя як носій політичної думки є дуже глибоко закорінене в духовості народу, і воно творить частину американської державної машини і конституційної дійсности. В США народ ніколи не впливав безпосередньо на оформлення свого політичного, соціального, чи економічного ладу, а завжди вживав і жи-

ває партій, як організованих клітин, що заступають якісь ідеї чи інтереси. Партійною людиною є американський президент, партійним є конгрес, речниками партій є стейтові губернатори, міські посадники. Словом, кожний важливіший уряд в Америці є партійний. Партія при владі несе повну відповідальність за судьбу цілої країни чи поодинокого стейту.

Хоч традиційною і основною прикметою американського політичного життя є дво-партійність, то це не означає, що в США не існують більше як дві політичні партії. В дійсності їх є більше, але вони чисельно дуже малі і політично слабкі, і тому жадного видатнішого значення не мають і тому тільки дуже рідко, і у виїмкових випадках вони мали вплив на державницьке життя Америки. Ця ж сама дво-партійність є і в Англії, хоча там дрібні політичні групи мають куди більше значення, як в Америці. Цікаво, що англо-сакська дво-партійність має подекуди вплив і на українське політичне життя, яке поволі поляризується навколо двох політичних таборів, а саме: націоналістичного визвольного фронту і соціалістично-демоліберального. Інші дрібні фракції відіграють меншу роль.

Американська дво-партійність є дуже давня і куди старша, як сама політична незалежність Союзу Штатів Америки. Початки її сягають до англійських колоніальних часів. Перед Національною Революцією північних американців в тринадцяти британських колоніях було дві партії; а саме партія вігів і торів (торисів). Генеза цих партій є така: В 1679 році справа престолонаслідства в Англії дала почин оформлення двох орієнтацій; ліберальній, прихильній реформам і sukcesії князя Йорку на англійський престіл, що її називали партією вігів, і консервативній, католицькій, противній князеві Йорку, що її називали партією торів. Вігів вважалося поступово-ліберальною, торів — реакційною групою. Ще сьогодні ті назви затрималися в Англії, хоч вони втратили вже своє первісне значення, бо віги, або ліберали, стали третьорядною політичною фракцією, а їхнє місце в дво-партійній системі Великої Британії зайняла соціалістична партія праці, побіч консервативних торів. В своїх початках назви „віги” і „тори” були образливими назвиськами: одна означала ірландських (айришських) бандитів, а друга — шкот-

ських розбійників. Тому, що північно-американські колонії входили в склад британської імперії, англійська партійно-політична система розвинулася і на британській частині північно-американського суходолу.

В дореволюційній Америці віги були партією ліберальних, незалежницьких і противних британській владі елементів; тоді коли торі були партією реакційних і вірних англійській короні груп і фракцій, злсжених у великій мірі з багатіїв, аристократії, та інших консервативних елементів. І ця різниця і дво-партійний поділ перетривали цілу визвольну війну. Коли ж з проголошенням незалежності США в 1776 р., а ще більше із побідним закінченням визвольної революції, торі і віги втратили фракцію існування, тоді на овиді появилася нова розташування партійно-політичних сил. А саме перший американський міністр фінансів, Александер Гамільтон, зорганізував партію „федералістів”, якої члени в більшості із давніх торів, та консервативних груп, противних революції, фінансової пліюкратії, багатих купців і високих урядовців. Федералісти не поділяли демократичних принципів американської конституції і домагалися привілеїв для аристократії; бажали сильної центральної влади федерального уряду, (відтіля і назва „федералістів”) скріплення федерального уряду центральним національним банком і повної сплати народньої позики, що постала за час революції. Впрограмі федералістів була теж охорона інтересів індустриальних підприємців через високі імпортові мита для знищення чужої конкуренції. Вони теж були проти релігійної толеранції і демократичної свободи. Одним словом, федералісти були в більшості репрезентантами великого капіталу із сильними реакційними прикметами.

В противагу федералістам Тома Джеферсон зорганізував демократичну партію, що початково називалася республіканською. Джеферсонські демократичні кличі були в основному такі: свобода для всіх, без жадних привілеїв для аристократії і багатіїв, а радше заступлення інтересів бідніших клас американської спільноти. Строга і дослівна інтерпретація демократичних принципів конституції і їхня повна реалізація, заступлення радше інтересів дрібного споживача як фінансово сільного підприємця, децен-

тралізація державної системи з широкою автономією для поодиноких стейтів, спротив сильній федеральній владі в існуванні федерального центрального банку, та домагання відділити церкву від держави з повною релігійною толеранцією.

Гостра боротьба розвинулася між федералістами і республіканцями з приводу ставлення до французької революції. Джеферсонські республіканці сприяли революції і оправдували її промахи. З другого боку федералісти гостро виступали проти революції і дуже гостро осуджували революційні злочини. Вони ж спричинили, що в 1798 р. був виданий „Закон про чужинців і ворохобників”, який допускав депортацію запідозрених чужинців, або арешт і карання, що було в різкому противенстві до „Закону Основних Прав”, десятих перших точок американської конституції. На основі цього закону про чужинців, федералісти намагалися згнобити прихильних французькій революції джеферсонських республіканців, допускаючи гвалти і насильства. Вони зненавиділи були Джеферсона і його групу. Коли в 1800 році Джеферсон був вибраний президентом, це був жахливий удар для федералістів, який їх основно заломив.

Новий республіканський уряд США намагався реалізувати дослівно ідеї свобідницької американської конституції, але таки в декотрих випадках вони, тобто Джеферсонські республіканці, мусіли прийняти федералістичні кличі. Тому теж зорганізували вони центральний банк США і ввели доволі високі імпортові мита всупереч своїм засадам, що б тільки захоронити економічні інтереси молодої країни. Тоді засліплені у своїй партійності федералісти стали в опозиції до всіх реформ Джеферсона, дарма що вони по своїй суті були реалізацією федералістичних плянів. Як бачимо, партійне засліплення всупереч інтересів цілої нації мало місце і в житті Америки. Але таке поступовання федералістів не вийшло їм на добре. Вкоротці вони втратили рачію свого існування, як колись торі Візвольної Революції, тому що кличі контитуції загально прийнялися і реакційна федералістична ідеологія не була вже популярною. Від 1816 року федералісти не появляються вже більше

на політичному овиді. Часи від 1816 до 1854 є майже монопартійною ерою Джеферсонських республіканців, які під ту пору були теж закинули свою традиційну назву, а прийняли назву демократів і демократичної партії, що існує по сьогоднішній день.

Опозиція до демократів була заступлена відновленням партії „вігів”, прогресистів, котрі бажали і домагалися зміни традиційної політики демократів і реформ в дусі давніх федералістів. Віги були групою північних промисловців і фінансистів, що заступала інтереси промислу і торгівлі. Тоді коли демократи намагалися охоронювати інтереси сільського господарства, здійснювали принцип вільної торгівлі з закордоном, що витворювало сильну і некорисну конкуренцію для домашньої індустрії, і сприяли децентралізації правління, через обмеження влади федерального уряду поширенням „суверенности” стейтів. Децентралізаційні тенденції в той час були зокрема сильні на сільсько-господарському півдні, що витворило там велику популярність демократів, а то і кристалізувалося у формі окремої вітки демократичної партії під назвою „солідної демократії півдня”. І от стався політичний курйоз. Сільсько-господарська економіка півдня цілком спиралася на невольничтві негрів, і тому південні демократи заступали свої фармерські інтереси і доводили необхідність невольничої інституції. З другого боку південна демократія була основою демократичної партії взагалі, і її боротьби з вігами, і у висліді такого укладу політичних сил демократи взагалі стали заступатися за вдержанням невольничтва негрів, хоч це було суперечне з американською конституцією і Джеферсонськими ідеалами, які теоритично були ідеологічною плятформою демократичної партії в США.

В тридцятих роках минулого сторіччя проблема невольничої праці стала дуже пекучою і набрала окремої гостроти. Віги остаточно зліквідувалися, не знаючи на котру сторону стати в дискусії про невольничтво; чи по стороні демократів, чи їхніх ворогів і чемпійонів визволення негрів. Частина їх всякла в демократичну партію, друга ж частина згодом увійшла до новоствореного табору партії республіканців. Нова партія прийняла назву республіканської від давньої Джеферсонської фракції, яка була назвала

себе потім „демократичною”. І так дво-поділ партійний США, що заховається по сьогоднішній день, остаточно викристалізувався перед Громадянською Війною в 1854 році.

Республіканці, запозичили назву від Джеферсона, на ділі були, так би мовити, частинним продовженням консервативної політики федералістів і вігів, і захищали інтереси індустриального і фінансового розвитку США, інтереси підприємців і гостро виступили проти невольництва негрів. Проблема невольництва дала нагоду республіканцям розгромити демократів, яких головні сили були в південних рільничих стейтах, що розвивали свою економіку, головним чином, невольничою працею муринів. Визволення негрів означало господарську руїну півдня і тимсамим заломання демократів. Безсумніву, що ідеали свободи і рівності у великій мірі причинилися до республікансько-демократичної контрверсії, нігде правди діти ці ідеали були теж використані для забезпечення класових інтересів індустрії та знищення південної плантаторської агрикультури.

Зорганізована в 1854 республіканська партія, вже рік пізніше здобула значну репрезентацію в американському конгресі. А в 1859 році республіканці контролювали вже конгрес через свою більшість. В 1860 році республіканський кандидат Абрагам Лінколн, запеклий ворог невольництва, став американським президентом. Вибір Лінколна означав скорі знесення невольництва муринів. І тому полудневі стейти, боячись за свої сільсько-господарські інтереси, оголосили „сецесію”, тобто вихід з унії і розпочали домашню війну.

Підчас Цивільної Війни республіканці назвали себе „Союзницькою Партією”, щоб підкреслити свої централістичні і федералістичні принципи, та ворожість великій свободі стейтів, або будь-якому розбиванні Союзу Штатів Америки. Свобода союзної організації була кличем демократів. За час війни, і зараз після неї остаточно оформилися програми республіканців і демократів на довгі роки.

(Закінчення в наступному числі)

**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА“**

А. М-н

„МИРОЛЮБСТВО“ КОЛЕКТИВНОЇ ДИКТАТУРИ

Намагаючись створити перед західним світом облудливо-фальшиве враження, що Москва і на майбутнє буде переводити курс „мирної” політики, Хрущов на 20-му з’їзді висунув нову тезу, що збройний удар між російським імперіалізмом та капіталізмом не є неухильний. Своєю новою інтерпретацією лєнінізму, Хрущов хотів приховати військову агресивність більшевизму.

Теоретики та практики советської військової стратегії велику увагу приділяють опрацюванню питань війни між російським більшевизмом та вільним західним світом, який вони окреслюють тільки як капіталізм.

Опрацьовуючи військову стратегію цієї війни, вони завжди виходять із залогень лєнінізму про знищення капіталізму не лише пролетарськими революціями, а також і збройною силою московської советської держави.

Мирний шлях в марксо-лєнінській писанині визнається тільки як потрібний маневр, тактичний середник, що приводить до розкладництва, розхитання та деморалізації західного світу. Дійсним революційним шляхом писанина Маркса-Лєніна визнає тільки збройну силу, імпорт революції з ССРСР на захід.

Ще в „Комуністичному маніфесті” (1847 р.) було записано, що комунізм повинен запроваджуватися тільки шляхом насильства, шляхом повалення існуючого до того часу суспільного устрою. Маркс написав прямо: „... Комунізм є практичний рух, що переслідує практичні цілі і осягає їх за допомогою практичних середників”. (Маркс-Енгельс, твори т. 3, стор. 203.)

Лєнін в брошурі „Держава та революція” написав, що комунізм, який перемаже в Росії не може бути законсервованим тільки для Росії, а повинен стати також взірцем тактики для компартій цілого світу. Далі він пише вже прямо: „Марксисті ніколи не повинні забувати, що насильство буде неухильним супутником краху капіталізму... Це насильство стане всесвітнім історичним періодом, ерою низки найрізномірніших війн-війн імперіалістичних, війн громадянських, війн національних...” (В. Лєнін. Видання 4-те том. 27. стор. 106).

В „Короткому курсі історії ВКП (б)”, яку немов би, засуджено на 20-му з’їзді, записано ще гостріше: „Знищення капіталізму мирним шляхом неможливо. Комуністична партія може своє панування утвердити тільки за допомогою збройної сили, що прийде до обов’язкового запанування комунізму в світі”. (Короткий курс історії ВКП (б) стор. 4, 337,338.)

Не мир готує більшевизм світові, а війну для перемоги над ним.

Советські військові теоретики вважають, що советська армія має два призначення: в рамках СРСР — захищати імперію, а разом з тим — здійснювати агресію російського імперіалізму на чужі неросійські держави. Обидва її призначення складають собою одну цілість. Захист СРСР-це початок наступу на західний світ, продовження його — це інтервенція та його загарбання в майбутньому. В зв'язку з таким призначенням советської армії і військово-політичні гасла для неї є подвійні. „Советська армія — це збройна патріотична сила, яка стоїть на захисті працюючих СРСР” - це одне гасло. Друге — „Советська армія — це армія для звільнення працюючих всіх поневолених країн капіталізмом, передовий загін світової революції”. В такому дусі як знаємо і переводиться політичне виховання советської армії — тобто в дусі советського імперського патріотизму, а пролетарським інтернаціоналізмом приховується здобуття країн і завоювання народів — „визволення їх від капіталізму”. За останній час, приблизно два роки тому, коли розпочався поступовий курс відсталізування, за вказівками військово-політичного відділу ЦККПСС, Головне Політичне Управління советської армії під пролетарський інтернаціоналізм стало підшивати також і „дружбу народів” СРСР. Сучасні російсько-комуністичні військові теоретики весь час притримуються відомого вислову - Клявзевиця, що війна це продовження політики держави, лише іншими (збройними) середниками. Але для виправдання советської військової ідеології вони додають лєнінське твердження про „справедливі” та „несправедливі” війни. В своїй праці „Військова програма пролетарської революції” Лєнін спеціально написав, що „наша війна завжди буде продовженням політики пролетарської революції, політики збройного знищення експлуататорів, капіталістів та поміщиків” (Лєнін, „Військова програма пролетарської революції”, т. 30, стор. 202.) Звідци можемо робити цілком певний висновок, що російсько-комуністична військова доктрина — це доктрина продовження царської агресивної політики, стратегічний плян якої полягає в загарбанні ще незбольшевиченого світу. Це ствердили в своїх працях М. Фрунзе та Сталін. Лєнін в своїй праці „Соціалізм та війна” писав: „Наші війни завжди будуть справедливими незалежно від того хто на кого перший напав... Соціалісти не можуть бути проти кожної війни, не перестаючи бути соціалістами. Війни соціалізму, що переміг в одній країні проти інших капіталістичних країн не тільки можливі, але і неунекніми”. (Лєнін, шосте видання, ОГІЗ, 1946 р. стор. 344).

Отже, хрущовські твердження на 20-му з'їзді про те, що в сучасну епоху фатальної неунекності війни немає, не знаходять свого підтвер-

дження в лєнінізмі. Навпаки, лєнінізм вимагає від своїх визнавців створення таких обставин, які приводили б до вибуху війни та щоб вони були спрямовані немов би проти „соціалістичного табору”. В такому разі перед світом їх можна оголосити несправедливими, а під плащиком „несправедливості” Москва б загарбувала чужі землі.

В Короткому Курсі ВКП(б) розділ „Теорія та тактика большевицької партії в питаннях війни, миру і революції” підкреслено, що кожна війна, яка ведеться проти СРСР — це війна несправедлива. Зате кожна війна, яку провадить СРСР — це війна справедлива. В зв'язку з такою советською справедливістю советська армія і оголошена визвольною армією. На сьомому з'їзді рад в 1919 році Лєнін офіційно заявив: „Які б не були тяжкими наші війни, але вони завжди будуть тільки протикапіталістичні і завжди притягатимуть до нас симпатії міжнародного пролетаріяту, бо наші війни, це війни справедливі, які визволятимуть працюючих від капіталістичного ярма”.

Цим самим Лєнін ще в 1919 році узаконив всі майбутні загарбницькі війни большевиків, наперед оголосивши їх необхідними та справедливими. З цієї московської справедливості Хрущов і оголосив свою „нову” теорію миру. Логіка хрущовського міркування така: яка б війна не була — справедлива чи несправедлива, вона є для людства нещастям. Тому, якщо людство не бажає війни, воно за хрущовською інтерпретацією, повинно боротися за мир, але тільки за такий мир, який накидає Москва. Іншого миру бути не може, бо ж він буде не „соціалістичний”, а капіталістичний. Коли ж західний світ такого миру не захоче (московського), треба обов'язково спровокувати війну, яку можна буде оголосити „оборонною від капіталістичної агресії”, тобто справедливою. Але час докищо не дозволяє Кремлеві спровокувати пряму війну, тому колективна диктатура пробує ліпити народні фронти для протиурядової боротьби під плащиком боротьби народів за мир. Таким чином парламентарна боротьба за московськими розрахунками є тільки один з засобів, який в майбутньому допоможе Москві хоч на один крок просунутись далше для панування над світом.

Сучасний „мирний курс” Москви має дві цілі: випрати час для підготовки до майбутньої війни, а коли вона буде вже закінчена, першою напасті на західний світ, під час „мирного курсу” розхитати з нутра вільний світ, нацьковуючи одні прошарки населення на другі, а тим самим підважити уряди капіталістичних держав.

Але яка ціна сучасного „мирного курсу” Москви найліпше стверджує писанина советських військових теоретиків за останні два „мирних” роки.

Закінчення на ст. 28

К. Гриневичева

ЗУСТРІЧІ З ПОЕТОМ

У перше зустрілася я з прізвищем Івана Франка в 1894 р., коли в один з грудневих вечорів Василь Стефаник, студент медицини, прийшов у нашу хату в Кракові з проханням до мене від Академічної громади виголосити „Каменярів” на інавгураційному святі філії „Просвіти”. У цей день, який став в основу факту, що я вшановую Франкову пам’ять з цього місяця — у цей день я говорила до Стефаника по-польськи, з трудом розбираючися у тому, про що мій молодий, чорночубий гість з ввічливістю повідомив мене. Це була незнана мова з маминих пісень, що її не мало як розуміти мое відчужене ухо...

— Не читаю по-українськи? Він перепише мені поему латинкою.

— Не знаю наголосів, — вони ж у польській мові завжди на передостанньому складі? — Він напише мені наголоси! І Стефаник прочитав „Каменярів” раз і другий, коли ж з черги читаю оцю латинку й я, поправляю мене.

Незабутній це день, коли Франкове „В поті чола” — першу белітристичну українську книжку я вислухувала з голосного читання Стефаника. Над рядками, повними божеського поетового милосердя, я плакала росами очарованих сліз, аж було Стефаник сказав: — Пусте це дівча, що борзо плаче!

Я витримувала нелегко цю догану, справляла Стефаникову увагу в інший бік, довірювала йому, не здаючи позиції, свій головокружний замисел:

— Коли через пів року буду у Львові, заміжня, при першій зустрічі з Франком поцілую його руку за „Маніпулянтку”.

— Що ж? — відповів Стефаник, погойдуючи чорними кучерями. — Що ж? Це буде нещоденний привіт. І ви, львівська пані, введете новий, похвальний звичай шанувати письменників.

При великій повазі Стефаникового слова, де губилася границя між правдою і жартом, за увага оця збила мене з толку, проте, отямившись від нерівного враження, я вирішила, що б там не було, виконати обіт.

Минуло кілька місяців. Осіння днина. Святий Юр ввесь у розіграх красок, мов згодом на

картинах Новаківського. — Ось твій Франко! сказав нагло мій чоловік, і я звільнила прожогом мою руку, готова бігти танковим кроком молодости, на пучках пальців... Отже, це був він, чудовий співак душі народу!

Він схилив голову в мій бік, готов зупинитися. (Кругом нікого). Русе з яким посвітом волосся було відкинене з-над клясичного чола, гострі кути профіля діяли, як скульптура.

Я здержала крок, стала на місці. Як то було б Франкові від такого, як я задумала, молитов-

І. ФРАНКО 1856 - 1916

Все, що мав у життю, він віддав

Для одної ідеї,

І горів і яснів і страждав,

І трудився для неї.

ного привіту? З таким моїм запасом слів, що над ним розвести руки?

У нас бував д-р Володимир Коцовський, неfortunний від примхи долі сват поета. Він часто говорив, щоб запросити до нас Франка, який живе оподалик товариських взаємин, з душевно-хворою жінкою й сам навіщений дивною безрадістю. Його забуття — праця. Франко прийде радо, він скромний, звичайний, не в’яже.

Справді, я вчилася, поки ще в домі ранком проснуться, обов’язкової кількості слів із словника Желехівського, проте запросити Франка не зважувалася. Я вперлася здобути скляну горру, де мене жде царівна — краса. Скільки разів я падала і знову навколішках, закохана у променисту з’яву, ішла уверх!

Жага здобути рідну мову в її високих, в її витончених формах піднебно гойдала моє серце. Та покищо в моєму мешканні висіли пелюшки, а я вчилася без стриму, як оце тепер вчать англійської мови, та запросити Франка, цю сіру, категоричну велич, ніяк ще не зважувалася.

Минуло кілька років, я встигла за свою книжечку „Просвіти” дістати премію Дубравського. Аж листівка з Іматри, від доктора Коцовського, — димують кипучі джерела на листівці, а він своє пригадливе, вірне, одноманітне:

— Бачили ви Франка? Був він у вас? Або ви в „Віснику”? — Дописка чоловікові: „Поговоріть про це з жінкою, прошу вас!”

Покутують тут Ібсеніві „Примари”, спогад необдуманого кроку? Або про Едгара Аляна По це річ, що прикутий хворобою дружини шарпається серед родинних страхіть?

Ї встигла тим часом зрозуміти, що Франко в „Літературно-науковому віснику” — це ключник райських садів, роздзвонених ляском не тільки українських солов’їв. Через ворота оцих садів увійти краєчком мармурних сходів під стукіт побожно зляканого серця — стало мрією понад усі, товчком, що наблизив мене до безсмертної людини.

— З листками паперу, записаного моїм святковим письмом, завдяки якому мені вдавалося обходити в моїх професорів незрушимої правди математики, в елегантній сірій сукні, з буйними косами під капелюшком з голубої гази — двадцятитрилітня тоді, я стала однієї літньої днини в канцелярії редакції „Літературно-наукового вісника”. Франко стояв нахилений, як складач, над високим пультом, занесеним рукописами — я встрянула в його працю, як поява з іншого світу, бо поет продержав мене деяку хвилину без слова. Похвалив рукопис, святковий, незвичайний, про зміст його дебютного вірша — нічого.

„Мій сумнів” був уміщений без поправок у „Вісник”. Я пішла подякувати Франкові. Бачила, що це йому сподобалося. Він навчив мене тоді, як робити коректу.

Другий вірш, що я його принесла, певна вже себе й Франкової сцінки, я прочитала в ЛНВ з подивом: поет переробив його з початку до кінця. Тільки підпис був мій власний. Від дотику Франкового пера де не взялася прозора конструкція, непорівнянна синтакса, кришталева мелодика слова. Це були вказівки великого мистця.

Франко патрунував молодим талантам, збирав щосуботи в кімнатах „Вісника” авторів. Являлися між ними, пам’ятаю, Орест Авдикович, Карманський, Пачовський, Михайло Яцків, Денис Лукіянович, Крушельницький і інші. Ціллю була дружня критика, і ми читали свої твори, поки вони з’являться в друку.

Кожна зустріч з поетом — це було високе пережиття. Я довідаюся від нього, скільки, щоб писати, треба читати й засвоїти собі. „Мистецтво — каже це відкидання зойвого. Kunst ist weglassen. Зчеркайте, зчеркайте!”.

Коли Франко говорить своїм ненав’язливим,

сказав би, простодушним словом, то завжди воно йде якраз з висоти безумовного авторитету. Як характер він полонить вас зразу сільськими традиціями простоти, правди, обов’язку.

Феномен праці, Франко згадував мені, що потребує обмаль сну. Творить уночі, раннім ранком списує придумане. Подивугідною була поетова вмільсть ізолуватися: я бачила його в дощову днину, коли для тепла працював у спільній кімнаті, на плечі в нього примощувався кіт, а діти довкола бурхливо гралися в індіців.

Заговорите при зустрічі з ним з нагоди чогось нового в концепції виставленого у вікні кирила про народну творчість? Скаже одне-два речення — досить. „Щораз — завважує — додають щось нове покоління до горна творчих замислів, всякає один мотив у другий, завжди в найбільш естетичному нахиленні, простий сирівець скриває дорогоцінні блиски, а це ж не парча, ляма або златоглав. Це звичайна груба вовна, переткана коніпними нитками. А мотиви оці? Це амулети, бажання добра, померкла старовина письма, фігури доброї ознаки”.

Заторкне, бува, в розмові ритм органічного життя? Синтезує словом-двома: поява квіття на весні, опадання листя, уродина й смерть людини, помисли в генія... Гомерівська Артеміда, Діана з оленем і місяцем у нього проміж рогами? У діядемі богині теж місяць — символ нечуваних речей. Вона захисниця молодого життя і поміч серед родів. День-день приплив та відплив з берега до берега морів, і жінки, одні вони, повірниця тайни, терплять невідхильно серед космічних рефлексів. Які ж разгублені в такі дні, зовсім ні до чого хлопці, учні, діти матерів, що жертвують саме гомерівській богині! О, Діано з місяцем у короні з мистецьки зачісаного волосся!

— Що читаєте? — такий запит при новій зустрічі. — Прийдіть, дам вам дещо книжок...

Приготував антологію польських поетів. Конрада Фердинанда Маера (швейцарського письменника, якого цінив високо) і — над усе — том народних пісень із „Трудів” П. Чубинського. І тоді, нарешті, — а була це крайня пора! — я скінчила з Желехівським.. Прорвалися кришталеві ручаї і дзвонять по сьогодні, грають в усі, як сопілка, цвітуть в очах, як барвінок...

— Ще сонечко не ісходило, як до мене
 щось приходило —
 Приходила моя матінка, приходила моя
 рідная.
 Не снідала й не обідала, тільки мене та й
 відвідала.
 Чого плачеш, моя доненько?
 Чи хміль, дочко, чи хмелиночка,
 Маленькая та дитиночка?
 Чи хміль, дочко, чи хмелиночка?
 Невірная та дружиночка...

Поет мешкав тоді у Львові на Крижовій вулиці, пізніше А. Потоцького, ч. 14, на першому поверсі, в домі українки Анни Матковської. Там повинна колись бути вмурована пропам'ятна таблиця.

Це був час, коли Франкові діти тількищо підросли, й він важко боровся за належне йому місце (університетська катедра) серед чужих і власної суспільности, яка його не розуміла.

Дедалі, при догідній для нього видавничій кон'юнктурі та допомозі з-за кордону, Франко спромігся на власну хату на вул. Понінського у Львові, в сусідстві проф. Михайла Грушевського. Тим часом злощасна недуга в поета — руки, що втратили владу. — звертали не себе увагу й співчуття. На гудзиках його нагортки, почеплені там крамарями, висіли закуплені дорогою хатні покупки. Було звісно, що поетове життя ділиться щораз на періоди виїзду його душевно хворої дружини до шпиталю і після довгої відсутности періоди повороту до хати, а там — знову те саме...

Літом Франко виїздив з сім'єю в гори на Гуцульщину, до Криворівні. Чуркало біля каплички над Черемошем мало, як говорив, цілющу силу, воно відмотувало нібито нявні дроти з заліза, що ними були сковані хворі поетові руки...

Парохом у Криворівні був із діда-прадіда о. Олексій Волянський, священник-патрицій. Велика освіченість і товариська культура об'єднувалися в цій дуже небуденній появі. Його дружина, з роду Бурачинських, була зразкова мати, господиня, опікунка села й виїняткована пані дому. Не диво, що криворівнянська парохія — це були своїєрідні гірські Атени, яких не минали мистці, науковці, письменники.

В оцьому старосвященничому домі, серед гідної хатньої обстановки, гармонії родинного жит-

тя Франко відпочивав душею. Родина Волянських, рада дорогому гостеві, старалася пошанувати його доброю стравою, якої у себе дома серед примітивного господарства він не міг мати.

Криворівня гостила в той час Михайла Грушевського, Володимира Гнатюка і інших. Дідичем села був д-р Станислав Вінценц, автор капітального твору про Гуцульщину „На високій полонині". Духова атмосфера довкола була насичена культом гір. До речі додаю, що в недалекому селі Довгополі у священника-радикала з його вражаючою сільветою Цвінглі чи Меляхтона з фанатичним огнем очей, що він звав його сам „солюрним магнетизмом" — О. Попеля гостювала коротко запрошена ним Леся Українка.

Тепер мала дигресія. У р., мабуть, 1907 „Діло" друкувало працю Михайла Мочульського про Франка. Між іншим була там мова, що Франко пояснював авторові генезу своїх поезій про одну тільки, про вірш „Опівніч. Глухо. Зимно. Вітер віє", який зробив на Мочульського глибоке враження, — ні слова. Поет не хотів нічого вяснити. Я й схопилася з-над стола схвильована:

— Я знаю це, я, це логічне звено в моїх руках.

Випадково я зустріла незабаром п. Мочульського в Дорі, зчинився мимохіль вечір-академія в шану поета — під шум сосон і пісню річки... Я ж пригадала з усією виразністю, як відвідала Франка на вул. Понінського, принесла коректу, одержала рукопис „Землі" Кобилянської... Серед вбогої обстановки розмовляла я з хвилину з поетом, здивована, що він приглядається з увагою до моєї добре ушитої сукні. — Маю до вас прохання, — сказав згодом: — Моя дружина хоче вас погостити чаєм, я ж маю сходини в редакції, — заговорить з нею, будь ласка, про потребу естетичної одежі... Він устав, відчинив шафу, взяв у пальці рубець якоїсь тканини та зараз же з нехиттю замкнув шафу знову.

— Я купив моїй дружині дорогу сукню в Відні, ні разу вона не вбрала її і так уже роки...

У цю мить увійшла пані дому в нічному пом'ятому кабатіку та забрудненому гуцульському китарі. Вона мала намір покласти тацю з чайним знадіб'ям на столі та покищо стала без руху на порозі і дивилась на мене так грізно і мстиво, що я миттю розпрощалась, вистриб-

нула геть. Мені здавалося на вулиці, що я минула небезпеку.

Коли я бігла схилом вулиці Понінського, зачула нагло задиханий оклик поета:

— Пані Гриневичева!

Він наздогнав мене і подратовано перепрошував за нездоров'я дружини. Він був зламаний, уперше переді мною числив свої життєві шанси, втрачені з вини свого безглузлого, трагічного подружжя.

Ми розійшлися біля латинської катедри з почуттям спільно пережитого страждання. Я ж бачила тоді у Франка очі, повні сліз...

Внедовзі, з датою цього кошмарного дня, появився в ЛНВ вірш Франка, як візія на картинах Гої:

„Опівніч... В душі глибока павза... В продроглих пальцях застигло перо. Це ж ви, пісні, мої ненароджені діти? Тату, тату, нам зимно тут, огрій нас теплом що з первня йде, а ми нурхнем, оживемо, заграєм! Весняним чаром, співом соловейків наповнимо твою сумну хатину!

Серце? — питає в себе поет. — Його у мене пожерла гадюка.”

На вулиці Понінського власна вілла поета, вікна без серпанків, стежки в хабазі й смітці, лежить старий обдертий кошик, викинений вазон з трупом квітки... Де ж тут слід жіночих дбайливих рук? Хіба є де фотель, м'яка лежанка з вишитими подушками? Франко мешкає як у постої при дорозі: залізне ліжко, плетені з рогозу стільці... В нього є тільки один кут, співзвучний з його душею, над старим нецікавим бюрком картина Райзнера — жіноча голівка з червоною квіткою в гебенівому волоссі...

Тут живе Франко, автор „Жени руськія заплакашся”, тонкий естет, що поклоняється жінці, як Шеллі, Гвідо Рені, Ведекінд, Роденбах. — Він співав з цим останнім до якоїсь Імаго своїх мрій:

— Молю тебе, ти будь Мадонною моею, тобі даю свій дух, мов срібну лїлею! Я гріх покаю свій, як грішникові слідно, при білині твоїй мені не буде соромно. Дозволь схилить чоло серед святих цих ликів на кінчики твоїх сріблистих черевиків...

Перед світовою війною я зустріла поета опущеного, жалюгідного. Він нарікав, що сам: донька в Києві, синів нема, до чуркала в Криво-

рівні, де духи розв'язують йому руки з дротів, — далеко... А він знайшов у Оссолінеумі шляхетський діярій, який слід би переповісти, дати до друку. — Я запросила поета до себе, запропонувала йому поміч, коли схоче мені диктувати.

Другого дня прийшов до нас Франко, жмут паперів у кишенях, безсилі руки схрещені на грудях. Мої сини, учні гімназії, повідомили шкільних товаришів, і вони, як бджоли, облягли браму нашої та сусідніх кам'яниць.

Я стала писати, поет диктував мені до пунктуації включно майже з пам'яті, міряючи рівною ногою кімнату, яких півтори години. Опісля я попросила поділити з ним підвечірок. Поета треба було доглянути, як безпомічну дитину, подати йому солодке чи овочі з долоні. Це було нестерпно болюче, і я не могла діждатися кінця...

В низу ждали на поета учні, вони взяли його між себе і вели до дому, на Стрийське узгір'я, як Платона гаями Академії... Безсмертя душі? Пекло Данте? Це була теми дороги.

1916 року, в лютому, я приїхала з Гмінду, де був табір галицьких виселенців. Було під вечір, коли я прийшла до Стрілецького захисту на вул. Скарги відвідати поета. Він сидів у ліжку, біля нього вештався безповоротно його братанок з Нагуевич, Василь. Ввічливий до мене, як завжди, Франко цікавився, що в Гмінді й як, хвалив своє довкілля, згадував працю, що її готує до друку, про глибоко в темряві часів заховану нашу колиску, Паннонію...

Тут став він гарячитися темою, заговорив про ролю балтського столица аж по Карпати й Тису, на схід... Я перестала розуміти його, а він, здавалося, тягнув мене за собою по западнях свого хворого інтелекту... Я бачила, як його трагічно поламані крила волічуться в бризках крові по землі... Нагадався мені чогось „Демон” Врубеля...

З початком травня 1916 року я була знову у Львові. В один ясний, теплий день, коли тим, що кидають світ, дуже шкода його краси, я пішла з моїм молодшим сином Ярославом, тоді українським січовим стрільцем, відвідати недужого. У майже порожній кімнаті — нас увів д-р Карло Бандрівський — вузьке залізне ліжко, біля печі — закутаний у плед Франко.

— Знаєте? — закликав з місця, — тоді, як ви

ції", як говорить про неї комсорг Вайн. А комсорг Вайн дуже вимогливий до комсомольців, і заслужити його, визнання зовсім не легко.

Проте, в глибині душі Сьома знає, що Зойка — дивачка і зовсім інакше сприймає советську дійсність, як інші, як він, Сьома Вайн. У неї все просто вирішується, у неї слово й діло - те саме, і, зрозумівши революцію, як акт, що затвердив на землі справедливість, вона не хоче знати ніяких компромісів, ніяких „але“.

Вона твердо вірить, що в новому, безкласовому суспільстві не буде багатих і бідних, панів і рабів, тих, що кривдять, і тих, кого кривдять. Словом, дивачка, але чудесна, мила, гарна дивачка, яку треба тримати в руках, скеровуючи її енергію і здібності у відповідному напрямі. Покищо з тим Сьомою щастило, але тепер молодий комсорг був дуже занепокоєний. Він знав, що село, куди він віз молодь, майже цілковито вимерло з голоду, що картини, які мусітимуть побачити ці хлопці й дівчата, посіють в їхніх головах сумнів і неспокій, а в такій гарячій голові, як Зойчина, можуть викликати справжній вибух. Треба було відповідно підготувати своїх комсомольців і своєчасно підтягнути віжки. Недарма ж товариш Приймаков, викликавши його, Сьому Вайна, до свого кабінету перед самим від'їздом, зачинив двері, подивився у вічі комсоргові*) своїми гострими колючими очима і сказав, чітко вимоляючи слова: „Поїдеш з комсомольцями на село. Пам'ятай: критичних розмов не допускати. Причина голоду -- неврожай попереднього року і шалений спротив куркульні проти колективізації. Така настанова партії. Тобі довіряємо. Іди, товаришу Вайн, действуй!“

Коротко і ясно. Але ясно для Вайна, але не для Зойки.

Вайн знає що Зойка, як студентка агрономічного факультету, минулого року була на практиці в одному з сіл тієї самої області, до якої належить і призначений їм колгосп „Ленінський Шлях“. Отже, вона знає, що врожай минулого року не був гірший за попередні роки. Що ж він скаже їй, коли вона, глянувши на нього синіми волошками очей, запитає: „Чому із ста двох хат села люди живуть ще тільки в тридцяти п'яти? Де решта тих людей, що своїми мозолястими руками засіяли ці неозорі лани, чому не йдуть збирати врожай?“ Комсорг люто сплюнув на килим за дверима кабінету товариша Приймакова і, насунувши дашок кепки на самий ніс, вийшов з парткому.

І ось вони їдуть, молоді веселі, раді допомогти кожному, раді виладувати свою енергію, бай- дуже в чому — в піснях, танках чи в роботі...

2

Поки доїхали до станції 3. дощ перестав. З-за клаптів сивих хмар вирвалося гаряче літнє сон-

*) комсомольський організатор.

це і, розбризкуючи проміння в дощових краплинах, що нависли на житах, на блакитних квітах петрового батога край дороги, на поруччях вагонів, заходилося нашвидку висувувати промоклу за кілька днів безперервного дощу землю. Блаженна млюсть огорнула природу. Густа пара підносилася з землі, в небі дзвінкими піснями захлиналися жайворонки.

Гомінлива юрба молоді весело рушила розмоклою дорогою. Поскидали черевики. Дівчата верещали, коли їхні босі ноги торкалися холодної ще землі. Їм було любо ступати м'якою дорогою і дивитись на свої ноги, які різко біліли на чорному тлі.

Сьома Вайн наздогнав передніх дівчат, що йшли, вимахуючи торбами з харчами і співали в такт ході: „Да приказ ему на запад, ей — в дугую сторону, уходілі комсомольци на гражданскую войну...“ Зойка була з ними. Оглянувшись, вона побачила Сьому і привітно кивнула йому: „Іди до нас, товаришу Вайн, допоможи співати!“ Її задеркувате обличчя вже встигло трохи зарум'янитися від сонця й швидкої ходи, очі сміялися, сиплячи навколо сині промені з-під темпозолотавих вій, червона хустина на каштановому волоссі, пов'язана набік, надавала всій її постаті трохи зухвалого вигляду.

Вайн пішов поруч з нею.

— А ще, далеко до села? — спитала чорнява висока дівчина, діловито місячи болото довгими ногами.

— Диви, Ганка вже стомилає, дармащо ноги, як у лелеки! — пирснула маленька, товстенька Катря Чигирин, роблячи по два кроки на один Ганчин.

— Вона буде правити бригадирові замість того циркуля, яким вимірюють землю, — сміючись відповів Вайн і, випередивши дівчат, скрутив з дороги на вузьку стежку, що провадила до села.

Але, пройшовши кілька кроків, він враз спинився: важкий сопух вдарив у ніс і почулося голосне дзижчання мух, що роєм крутилися над якимсь темним предметом у житі. Вайн відразу зрозумів, що це є, але завертати назад було запізно, бо одна по одній вже надійшли дівчата і, оглянувшись, він побачив Зойчини очі, повні жаху і жалю, втуплені в темний предмет.

Витягнувши на стежку брудні босі ноги і підім'явши під себе високе повне колосся, лежав труп селянина в рудій, подертій свитині. Головою він вперся в стару, витерту смушеву шапку, а скляні розплющені його очі на неймовірно вухдлому обличчі дивилися просто в небо.

— А-ах! — вирвалося зідхання з кількох дівочих грудей.

Вайн жорстоко стиснув уста.

— Куркуль проклятий! не хотів у колгосп іти, ось і загинув. — пробурмотів він злісно і рішуче переступив через ноги трупа.

Зойка мовчки обійшла простягнені ноги покійника.

Дивно їй моторошно було бачити людину, що померла серед цього безмежного моря хліба, якими можна було б наситити багато-багато її подібних. Ще навесні, засіваючи ниви, вона мріяла діждати врожаю, і ось не діждала...

Пригноблені дівчата пішли мовчки. На останніх комсомольських зборах їм сказали, що на селі „відчувається брак харчів, викликаний саботажом куркулів, які хсвають хліб в землю, не бажаючи віддавати його державі“. Але важко було повірити, що цей неборака волів померти лютою смертю, як відкопати свій закопаний хліб і лишитися живим. А його свитка й шапка зовсім не подібні до одержі куркуля. Комсорг розумів, що мусить щось сказати, але під Зойчиним проникливим оком якось знітився і приспівив крок, залишаючи позаду посмутнілих дівчат.

— А знаєте, дівчата, я ходила якось на ходулях, так це дуже важко! — вставила Зойка з невинним поглядом.

— То що, в мене ноги, як ходулі? — аж спинилась від обурення Ганка. — Авжеж що так! — зареготалась Зойка — Правда, Сьома? — метнула поглядом убік комсорга.

3

Село зустріло молодь сліпими поглядами забитих дошками вікон. Стежки, що вели до ганків, позаростали спорихом, вулиця була мертва, дармащо жнива ще не почалися. Ні одної живої істоти! Тільки в хатах, де містилась адміністрація колгоспу, відчувався деякий рух.

Назустріч Вайнові вийшов Прагер, присланий сюди раніше, щоб підготувати мешкання для комсомольців.

— Куди ти дивишся? — тихо і роздратовано кинув йому комсорг. — Чого в тебе трупи по полях валяються?

— Хіба ж за ними доглянеш? Я й то цілий день мотаюсь, як дурний, щоб колосків не крали, а вони розлазяться, як раки з кошика і дохнуть де попало, — так само тихо й роздратовано відповів Прагер.

Зойка, Катря і Ганна примістилися в одній хаті. Там ще жеврів слабенький вогник життя. Спужа господиня, притискаючи до грудей подібну до маленької дитину, пустила дівчат у „кращу“ кімнату, з такою ж земляною долівкою, як і в „гіршій“, з голими стінами і облупленою піччю. Тавро страшного занепаду і крайніх злиднів лежало навколо.

— Вибачайте, — сказала вона, відвертаючись, — частувати нема чим — самі з голоду дохнемо, — і вийшла, волочучи опухлі, як колоди, ноги.

Дівчата переглянулись. У їхніх клунках лежав одержаний перед від'їздом з міста приділ: по 600 грамів хліба, трохи цукру і масла.

Поспішаючи, рвучи вузлики, розгорнула Зойка свій клунок, схопила хліб і кинулась до дверей.

— Стривай, стривай, Зойко! — гукнула вслід розсудлива Ганка, — ще ж невідомо коли харчі придуть, — ти роздаси, а сама голодна працюватимеш!

Але Зойка метнула на неї такою блакитною блискавкою, що та затялась на пів слові.

— Та не давай їй всього відразу, бо помре! — схвилювалась Катря, про себе даючи собі слово, що віддасть Зойці половину своєї пайки.

Коли Зойка спинилась на порозі хазяйчиної хати, та сиділа на лавці під вікном, спустивши безсило руки на коліна і втупившись байдужим поглядом в одвірок. На брудному лахмітті, коло неї лежала дитина і тихо скимліла, конвульсивно стискаючи крихітні, немов курячі лапки, кулачки.

Шматок чорного хліба жінка прийняла від Зойки з побожною, тихою урочистістю. Не хапаючи, розжувала маленький кусник і, виплюнувши темну кашку на долоню, піднесла її до уст дитині. Малятко, витягнувши рурочкою бліді, безкровні губи, потягнуло рідку кашку в рот і солодко заплямало. Тоді мати відкусила шматочок сама і почала жувати, повільно ворушила щелепами. Її відникле від їжі горло, з трудом пропускало хліб, і, було помітно, що ковтати їй боляче. Може їй вже й не хотілося їсти, бо коли Зойка сказала: „Годі, не їжте більше, бо буде недобре“. — вона відсунула хліб, але її пухля рука лишилась лежати на ньому, наче відчувати себе власницею цього шматка було їй приємно. Дитина, поївши хлібною жуйки, задрімала.

Залізши на піч, Зойка довго не могла заснути. Страшно було думати, що в селянина, який завжди є годувальником всякої держави, немає власного виробу-хліба! І не тому, що хліб вибив град, не тому, що його пожерла сарана, а тому, що хліб забрала в нього держава. Та сама „робітничо-селянська держава“, яка обіцяє народові волю і комуністичний рай на землі. Який абсурд! Хіба селяни не народ? А де їхня воля, коли їх силоміць, як худобу, заганяють у колгоспи?

—... Прийшли, — розповідала Мотря-господиня, — кажуть; давай хліб, де сховала? Я їм: змилуйтеся, товариші, у мене ж діти малі... Не послушали, усе забрали. В склянці гречка була, кашу думала зварити — і ту забрали. От і нема дітей. Одна Маруська ще дихає.

Зойка заметалася на печі, не знаходячи собі місця від туги. Чи виправдається ця жахлива несправедливість кінцевою метою — комунізмом? Чи дасть він щастя народові, який не хоче цього щастя, який всіма силами опирається йому? Чому опирається? Не розуміє? Не доріє? А може краще знає, що йому потрібне? Ще казала Мотря: „Поки мали свій клапоть землі, пра-

цювали всі і хліб був. А в тих колгоспах тільки мука одна...”

Так, Зойка сама бачить, що мука.

— Чого ти не спиш, Зойко? — шепоче з лавки Катря. — Аджеж завтра на роботу рано.

4

Земля пахтить медом і травами. Стрімголов падають з неба сп'янілі від радості життя жайворонки. Навперебивки скрекочуть коники, над травами стоїть негломонне дзижчання бджіл і мушок.

Комсомольська бригада полільниць відпочиває. Дівчата покидали сашки і простягнувшись на траві, розкинули натруджені руки, спалені сонцем. Проте, молодість брала своє, і навіть утома не могла примусити мовчати: сміх і жарти вибухали кожної хвилини.

Зойка лежала оддалік у борозні, поклавши голову на купу прив'ялого бурякового бадилля. Очі її, втуплені в небо, були сумні, за ці кілька днів вона помітно схудла і засмалилась. Її весь час гнітила свідомість, якоїсь тяжкої провини, начебто вона брала участь в якомусь злочині, в якійсь нечесній справі. Але робота на полі не залишала багато часу на роздуми. Вертаючись додому, дівчата ледве знаходили в собі сили проковтнути вечерю, падали і засипали кам'яним сном. А проте, почуття провини не кидало Зойку і під час роботи, з ним вона вставала, працювала і лягала. Це почуття налило тугою її сині очі, які дивилися на людей якимось сумно-допитливо, ніби шукаючи відповіді на якесь невідчипне питання.

Над'їхав бігунцями Сьома Вайн. Легко зіскочив на землю і, кинувши віжки, підійшов до Зойки. Він теж засмалився і схуд. Комсомольська „юнгштурмівка”, *) підперізана товстим шкіряним пасом з почепленим збоку наганом, намокла від поту. Він, очевидно, їздив полями, стежучи від „злочинців” соціалістичне майно.

— Здоров, Зойко! — сказав весело і присів у ногах дівчини.

Зойка підвелась і сіла, підбравши ноги під спідницю.

— Добридень, Сьомо, — усміхнулась радісно. — Сідай, я тобі свого вірша прочитаю. Як приїдемо — дам до стінної газети.

Пахнуть медом лани,

Пахне медом земля.

На пахучій землі вільно колос бую.

Ми зберем урожай,

Буде голоду край,

Ми зберем золотий урожай*.

До нових перемог,

До нового життя

Кличуть очі твої,

„Юнгштурмівка” твоя.

В тебе воля міцна,

В тебе очі, як сталь,

Тільки в кутиках уст

Причаїлась печаль.

То печаль за дітей,

Що вмирають в селі,

За того, кого ми

Врятувати не змогли...

Та не треба журби!

Скрізь оуяють жита,

Хай же знову твої

Усміхнуться уста!

Ми зберем урожай,

Буде голоду край,

Ми зберем золотий урожай!

Зойка прочитала вірша, не дивлячись у папірець. Вона відкинулась назад, спершись на руки і закинувши голову в червоній хустці, усміхнулась до неба. Обличчя Вайна потемніло. Він підвів угору чорні дуги брів і сказав рішуче:

— Вірш добрий, дякую. Але друкувати його в стінгазеті не можна.

— А то ж чому? — здивувалась Зойка.

— Ну, бачиш, ти тут пишеш про голод, алеж голоду фактично нема! А якщо і є якісь там труднощі з хлібом, то ти ж знаєш — чому? Ти ж чула, що говорив товариш Зельман на останніх закритих зборах?

— Я вірю не тому, що говорив Зельман, а своїм власним очам, — перервала Зойка, дивлячись твердо і строго у вічі Вайнові. — Сьомо, ми з тобою були в яслах і бачили тих нещасних дітей: чи ж то діти куркулів? А Мотря, наша господиня, що розповідає? Де її діти? З голоду померли! А у них було зерно, їм би до нового врожаю вистачило. Забрали, все забрали, останню склянку гречки зі столу і ту забрали! Хто забрав? Держава, уряд, Сьомо! Що ж це, що ж це, нарешті!? — її мова ставала чимраз гарячішою і нервовішою. Вайн кілька разів пробував перервати її, але даремно.

— Сьомо, може товариш Сталін не знає, що тут робиться, може це тут невірно зрозуміли його? Але я не можу так, не можу! — майже викрикнула вона в розпачі.

— Замовчи, Зойко, негайно замовчи, тебе можуть почути! — злякано зашепотів Вайн, до болю стискаючи її руку. Він оглянувся на гурт дівчат, але там були зайняті своїми справами, і ніхто їх не чув.

— Ось що я скажу тобі, товаришко Скларенко: товариш Сталін знає все, і він знає, що робить. І не нам з тобою судити його дії. А язика прикуси, поки не пізно! Ніякої контрреволюції я тут розводити не дозволю, навіть тобі, чуєш, Зойко! — додав він лагідніше.

Він підвівся, підтягнув пасок, поправив нагана при боці і відійшов до дівчат.

„Значить, Сталін знає, значить уряд робить це навмисне — морить голодом, нищить селян. За

*) Комсомольська уніформована сорочка.

що?" і Зойка стиснула тонкими пальцями скроні.

5

Катря і Ганка вечеряли при каганці, потім почали стелитися. Дімилися враженнями минулого дня.

— Чи ти бачила дітей у яслах, Ганко? Ото жах! — бідкалася Катря. — Уяви собі: такі худі-худющі, самі кісточки і шкіра... І не знати, скільки їм років, наче старенькі ліліпути. Така шкода маленьких, що я аж заплакала, на них дивлячись.

— В яслах дітям дають камсу *) без хліба, — сказала Ганка. — Вони найдяться солоного, а тоді без кінця п'ють воду. Нап'ються, животи, як барабани піонерські поробляться, лягають спати — і вже не прокидаються. Вчора Марина, ідучи на роботу, завела своїх двох до ясел, а зайшла до них після роботи — вже нема: померли обое. А вона почула та й каже: „Слава Богу, мучитись перестали!”

— А курей, що ми з міста для дітей привезли, начальство поїло, — додала Катря сердито.

— Яке начальство?

— Та ж Прагер з Вайном.

І враз з печі, як кішка, стрибнула Зойка.

— Брешеш! — схопила Катрю за плечі.

З несподіванки дівчата розгубились. А Зойка, блискаючи очима, трусила Катрю і повторювала в нестямі: — Брешеш! Брешеш! Брешеш!

— Та що з тобою? — нарешті отямилась Катря. — Не брешу я, Василь знає, казав...

— Присягнись! — ледве чутиним голосом зажадала Зойка.

— Чесне комсомольське! — урочисто промовила Катря.

Але цього вже було непотрібно. Зойка повірила й без присяги. Очі її згасли, постать знітилася, вона вся якось зів'яла. Потім відійшла в куток, де лежав її кдунок з речами, щось витягла з нього і вийшла з хати.

— Що це з нею? — зирнулись дівчата.

— Ой, Ганко, біжимо швидше, щоб вона чого не накоїла! — скрикнула Катря.

Дівчата вибігли надвір. Надворі було темно і моторошно.

— Зойко! Зойко! — гукнула Катря. Відповіді не було.

— Ходім, ходім, Ганко, до Вайна, скажемо, що з Зойкою не гаразд! — квапила Катря подругу.

Коли добігли до хати, де мешкало начальство, там ще світилось. Вікна були розчинені. Ще з подвір'я дівчата почули голос Зойки і побачили її у вікні. Вона кричала, зриваючись на високих нотах:

— ... тепер я знаю, що все це облуда, брехня!

Я не вірю нікому й нічому!

*) дрібна солоня риба.

Микола Щербак

ГОРЯТЬ ЇХ ДУШІ

Вони стискали з болю губи

Бліді, як смерть.

— Нехай ідуть!

За руки, сестри! Хай ідуть!

Помрем чи загородим путь...

Нам, каторжним, не страшно згуби!

Та раптом, ніби в дикім танку,

Загуркотіли сірі танки...

— За руки, сестри!..

Вітер з гір

Черкнув об каторгу — Кінгір,

Неначе стрепенув Кінгір.

— Їм не пройти! Їм не пройти!

О, милий Боже, захисти!

Простоволосі, почорнілі

Ряди жінок заціпенілі...

— Їм не пройти! Їм не пройти!

Чого шалієте, кати?!

Із кого повернули стріли!?!..

На безборонних!?

Онiмiлч...

І порятунку вже нема,

Неначе похитнувся туман

І задримали доли й гори —

По їх тілах повзли потвори...

То був страшний, страшний кінець —

П'ятсот розчавлених сердець,

І кров, і скрегіт, і відчай...

О, Україно, пам'ятай! —

О, брате й сестро, пам'ятай! —

В чужій землі вони не сплять,

Бо мліють, тліють їхні кості,

А у небесній високостві

Їх душі, як вогонь, горять...

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА“

Після того, що я побачила тут, я не хочу бути комсомолкою, я не хочу бути учасницею злочину! Чуєте!? Не хочу і не буду!? Заберіть у мене цю книжку, вона пече мої руки! — і на стіл темним мотилем пурхнув комсомольський квиток. Зойка кинулась була до дверей, але Вайн заступив їй дорогу.

— Ти збожеволіла!..

Але дівчина з силою відпхнула його:

— Відступись, куроїде! — з лютим презирством кинула вона, вибігла на ганок і зникла в темряві...

М. Л.

З ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ п. А. МАРГОЛІНА

Найкращу характеристику п. Марголіна, як політика, дав у своїй книзі сам п. Марголін (*From a political Diary*, 1946 р.). Вісник вже реферував цю книжку (1950, травень). На цій місці подаємо кілька відірваних епізодів з дипломатичної діяльності цього „українського” політика за кордоном в період 1919-21 рр., користаючи з тогочасних нотаток д-ра Д. Донцова, які він проводив, коли був шефом пресового відділу укр. дипломатичної місії в Швейцарії і які, згодився дати нам переглянути.

Шефом місії був тоді д-р Лукасевич, а пізніше барон М. Василько. Членами місії були др. Старосольський, А. Вандер Бріген, д-р В. Залозецький, Ганна Келлер, Чикаленко, пані Шихановська (сестра Лесі Українки). Це були часи збройної боротьби України проти більшовицької й білої Росії (Денікін), часи Зимового Походу, походу Петлюри й Пілсудського на Київ, і — часи посиленої дипломатичної акції УНР в Європі. Серед відправлених за кордон УНР-івських представників, якимсь чудом опинився і п. А. Марголін, який перед 1917 р. жадної участі в українським національним житті не брав; не брав і після поразки визвольницьких змагань, аж до останніх двох чи трьох літ, коли можливість упадку большевизму змобілізувала всі сили сторонників „єдиної й невідомої” Росії, в тім числі і п. А. Марголіна. Записався він мабуть в 1917 р. чи 1918 р. до партії укр. „соціалістів-федералістів”. Таким він лишився й до нині, сторонником російського імперіялізму і противником самостійності України.

Роки 1917-21, — роки знищеного старого, а ще не усталізованого нового статус кво, були добою всяких міжнародніх конференцій, жвавої метушні білих і червоних москалів, яким удалося перетягнути на свій бік і деяких видатних наших демократів (між ними В. Винниченко, Галін, Петрушевич, Борщак, Севрюк, Порш, Панейко та інші). Ні справа німецька, ні російська, ні українська взагалі, ні галицька зокрема не були тоді ще урегульовані переможця-

ми... На цій підложжі діяла й українська дипломатія, діяв і п. А. Марголін... Ось деякі витяги із щоденника д-ра Д. Донцова в Берн.

2. липня 1919 р.

Приїхали Ш., Марголін і Дідушок. Настрій за федерацію. Лише Сидоренко робить спротив. Лянсінг і ціла здається Антанта обіцяють допомогу лише в такому випадку (порозуміння з Колчаком). В Парижі Грушевський приїхав з Праги. Все пропало в такому разі. Написав про все Д. Антоновичу¹).

4. липня 1919 р.

Нині рано розмова з Матюшенком, Дідушком і Марголіном. Останній пам'ятає мене ще з моєї промови в Палаці (підчас відчитання декларації Директорії). Меткий і дуже небезпечний пан. В Парижі роблять політику він, В. Панейко і Ш. Ідея — задержання неподільності українських земель, а для цього союз з російським імперіялізмом, концепція Драгоманова!

Замітка в „Le Temps” по промові Пішона з'явилася по апробаті української делегації, в кожному разі без її протесту (погодження з промовою Пішона і згода на федерацію). Підтверджує це лаження цієї „трійки” до Маклакова... Лянсінг рішуче жадає федерації, відсилає (українців) до Колчака. 2).

20. липня 1919 р.

Отже Сидоренко відкликаний... Тепер шабаш, зачнеться на цілу губу! Одинока людина, яка — при всіх своїх дефектах — ще могла стримувати „федералістичний” капкан наших „дипломатів”, зникає з овиду... „Трійка” робитиме, що схоче. Бідний Петлюра!

21. липня 1919 р.

Увечорі запросив до себе Марголін. Відчував потребу „серцензліяння”, бо я є „правий”, а тепер обставини такі... і пр.

Старався виправдати свою політику. Він здається був *Spiritus rektor* скинення Сидоренка. Щоденно бачиться з Васильком. Кує нові якісь пляни. „Треба робити федерацію, аби хоч щось дістати!” — проговорився він.

26. липня 1919 р.

Темницький і Марголін їдуть до Лондону. Ки-ли б лише не виступили з своєю „федерацією”. *Le monde moderne s'avilit, c'est sa specialité* — пише Пегі („модерний світ спідлюється, це його спеціальність”).

Телефонував Білянкін, просив звести його з Марголіном. Хочу вивести на чисту воду обох „федералістів”. Нині перша вудка з російської сторони. Сазонов в „Times” заговорив про „home rule” для України. Зланаються землячки на цю вудку! 3).

27. липня 1919 р.

Маю нові відомості, що Марголін дійсно гне „федералістичну” лінію. Кажуть, що він на сіюністичних зборах в Берні виступив одверто за злуку України з Росією... При розмові з Марголіном вирвав у нього признання, що він не вірить в реалізацію самостійницьких змагань тепер.

Лукаsevич оповідав мені, що М. Порш розіслав всім посольствам і уряду „федеративний” меморандум. І він лишається послом! 4).

29. липня 1919 р.

Марголін, думаю, є здецидований соціаліст. Його хотіли посилати до Парижу. Він відмовився до отримання нових інструкцій, бо — „їхати щоби знов лише кричати про самостійність нема сенсу”.

Він з Ш. роблять спроби закласти „союз федералістів”. Осьу що виродились їх невипинні *rougrarlés* з москалями! Що Марголін і т-во хотіли „федерації „з низу”, а ті „згори” справи не міняє. Він і тепер допитував моєї думки: що якби закласти такий союз, або заключити таку умову з москалями, щоби на конституанті й на виборах до неї пропагувати федерацію? Відповів йому дуже різко.

1. серпня 1919 р.

Поляки наближаються до Камянця. Чи не дістали вони мандат від Антанти „паціфікувати” Україну? Марголін радить вразі здійснення польсько-клемансовського проекту — повну пасивність, щоб потім не стягнути на себе помсти Росії. Це, розуміється, абсурд.

Нині післав лист Д. Антоновичу. Оповів про „федералістичні” інтриги серед нашої делега-

ції в Парижі і про польські пляни. Просив поінформувати графа. 5).

5. серпня 1919 р.

Від графа лист. Їде до Парижу з переконанням, що справа стоїть безнадійно. Знає одне, одначе, що ніякої федерації не підпише. Браво, графе! Денікін веде похід проти всього українського. Ряболова роястріляли. Тепер чейже наші „політики” не компромітуватимуть себе переговорами з москалями! 6).

18. серпня 1919 р.

Стале лаження „трійки” (Ш., Марголін, Панейко) до москалів та їх федералістичні ідеї страшно зіпсували нашу ситуацію. Москалі говорять в Парижі французам: що з українцями говорити про самостійність, коли три найповажніші їх делегати за федерацією?

30. серпня 1919 р.

З Васильком говорив цілу годину. Перестерігав його перед федералістичними екстратурами. Висвітлив йому, за моїми відомостями, акцію москалів в Парижі. Сказав йому, що знаю, граф зуміє там тримати свою самостійницьку лінію, але чи потрафить всіх (з посольського персоналу) взяти в руки? Наші „віденці” роблять „федерацію”: стаття Костя Левицького в „Українськiм Прапорі” і Войнаровського в „Волі”, просте радять іти під Росію! Страшна річ. Напишу про це Мусі й графові. 7).

2. вересня 1919 р.

Вчора бачився з Марголіном, який їде до Праги. З розмови видно, що мої перестороги що до нього, графові, вплинули. Граф був зимний з ним і з Ш., роззлостив проти себе Антанту, яка не так жичить нашої догоди з західними сусідами, як з Росією. Як вірити Марголіну, Франція, Америка й Англія навіть вимагають нашого порозуміння з Росією (білою). Марголін вже говорить не про федерацію навіть, а про „угоду з Росією”. Конферував він з Маклаковим, Чайковським, Савінковим. Каже, що Маклаков має вплив на Созонова, отже докотився поволі, аж до цього останнього... В оточенні графа є Галіп. Треба його остерегти перед цим пройди-світом. Оповів Марголін, що французи навіть не хочуть посередництва між ним і його приятелями і росіянами, відсилаючи їх просто до останніх. 8).

10. вересня 1919 р.

Тепер, коли Денікін взяв Київ, акції Марголіна дістали в лоб. Тепер всім стане ясно, що війна на Україні йде не тільки з большевиками, а й з Росією взагалі.

24. вересня 1919 р.

Марголін послом до Лондону.

18. грудня 1919 р.

Нині просив мене Марголін написати графові, щоб той зачав кампанію проти Денікіна задля погромів, бо — казав — в „La Cause Commune” є напади і на Петлюру за його „погроми”. Я відповів, що читаю ту часопис, і в кожному числі є напади на Петлюру і на Україну, але в дуже малій степені за „погроми”. Отже панове Марголіни хотіли упекти власну печеню нашими силами. Навіть в цім випадку не гребував апелювати до графа! 9).

Кілька днів тому радив мені Марголін „притягти до праці” — „известного руссково публіциста Русакова” (мабуть псевдонім). Делікатно відмовив йому. Думаю, що український державний скарб і без того забагато витрачається на людей, що компромітують нашу справу.

18. квітня 1920 р.

Наші кооператори оповідали, що прекрасний наш Марголін — тепер, як і перед тим — проводить свою ідіотичну федералістичну політику в Лондоні.

20. квітня 1920 р.

Василько показав мені депешу, що Марголін, граф і Антонович, на приказ Петлюри їдуть до Сан-Ремо. Треба щераз остерегти двох останніх перед москофільськими настроями першого. Аби уважали на нього. 10).

22. квітня 1920 р.

Оповідав Левицький, що він писав Василькові, про москофільську політику Марголіна. Той відповів, що Марголіна йому „оббріхали”. Таке саме казав Левицький — писав мені Василько шість місяців тому про Панейка”. Я подав Левицькому ідею, як паралізувати акцію Марголіна. Сам теж пороблю кроки в тім напрямі.

24. квітня 1920 р.

Марголін робив коротке справоздання (з лондонської праці) для Левицького, Залозецького і мене. Нічого вартого уваги. Нічого йому здається, не удається там.

У вечорі стрінувся з ним в театрі. Випитувався, чи я зрозумів „лінію його політики”. Його маленькі очі допитливо бігали, намагаючись вгадати мою думку.

10. грудня 1920 р.

Вчора був у мене Шелухин. Хоче здається післати на каторжні роботи Тишкевича. В піднесенім настрою. Я позволив собі кілька випадів проти його партійних товаришів (Марголіна) і приятелів (Галіпа).

Роблю заходи, щоб не посилати на нараду в Спа Марголіна, цього речника свого клану і росіян. 11).

Стільки з щоденника Д. Донцова. З книги самого Марголіна довідуємося ще більше. З цинічною одвертістю розповідає там він, як під час кривавого змагу України за державну незалежність, він видумував всякі „дипломатичні” комбінації, щоб затримати її в московськім ярмі. Симпатії до Росії його йшли там далеко, що перед 1939 р., коли Гітлер був союзником Сталіна, він радив заходів йти на всякі уступки Гітлеру і Муссоліні. Не дивно, що цей „дипломат” називає тепер борців за самостійну Україну — „авантюристами”. Уявляємо собі, що зробили б з Україною - „демократ” Марголін з своїми українськими „демократами”, приятелями!

Ми певні, що — в час неминучого і вже близького, розвалу большевизму Україна видасть з себе людей, які зуміють недопустити до влади ніяких чужих агентів, ніяких підлизайків Москви.

**

Примітки:

1). **П. Дідушок** — брат сотника „Січов. Стрільців”, секретар Директорії, пізніше (як і його брат) перекинувся до большевиків.

Сидоренко — тоді представник УНР в Парижі.

Лянсінг — амер. держ. секретар.

Антонович — представник УНР в Римі.

2) **Матюшенко** — видатний діяч укр. с-д. партії, **В. Панейко** — галицький москофід, був. редактор „Діла” член укр. паризької місії.

Пішон — тоді фран. міністр. закор. справ.

3). **В. Темницький** — гал. укр. соціал-демократ. **Білянкін** — урядовець за гетьманщини — „малорос”.

Сазонов — останній царський міністр закордонних справ.

В. Щербій

В ОДНОМУ ПЛЯНІ

Не можна поминути мовчки настирливої пропаганди, яка в самім заложенні є злом, бо пропагує, отже, і породжує-зло. Маємо на гадці телевізійні передачі, до яких комусь то не хоче приглянутися така, чи така комісія, хоч безсумніву, хтось телевізійні програми унапрямяює. Для ілюстрації нехай буде досить дві передачі, які довелось бачити й прослухати. Одній дано наголовок: „Владімір Портіченко”.

Це монтаж, в якому навітлено працю двох журналістів, акредитованих при Об'єднаних Націях. Один з них американець, другий росіянин. Монтаж складено так, що в ньому приймають активну участь діти - 12-13 років, отже, розрахований і на дитячу публіку. Тема монтажу невинна: зближення обох журналістів у праці й товариській атмосфері.

Американець намагається переконати росіянина — Портіченка, колегу по професії та співмешканця з під одного даху (росіянин живе на першому поверсі, американець на партері) про кінченість товариського співжиття, про обмін думок і т. п. У росіянина одна відповідь: „нет”.

Упертий і винахідливий американець знаходить спосіб, щоби дізнати свого.

У своїх репортажах пише про Портіченка. Останній лає американця, кличе поліцію, просить. Діти амер. журналіста допомагають батькові примусити Портіченка, щоби він почувався так вільно, як почувуються всі вільні люди в цій

4). **М. Порш** — чоловік постать Укр. С.-демократії початків ХХ в. пізніше збільшевичився.

5). **Граф** — гр. М. Тишкевич —, представник України при Ватикані, потім в Парижі.

6). **Рябовол** — видатний укр. політик Кубані, підступно забитий денікінцями.

7). **Муха** — партійний псевдонім Д. Антоновича.

8). **Маклаков** — видатний демократичний лідер Росії — Савінков знаний тоді лідер рос. „есерів”, пізніше підступно зваблений до Росії, де скінчив самогубством.

9). „*La Cause Commune*” рос. часопис на фран. мові в Парижі, редагована знаним лівим революціонером В. Бурцевим.

10). **В Сан Ремо** — відбулася одна з досить частих нарад дипломатів, з якими при тій нагоді шукали контакту укр. представники.

11). **В Спа** — відбулася, подібно як в Сан-Ремо, нарада альянтських дипломатів.

вільній країні. Розчулений Портіченко обдарує дівчинку народнім ніби українським, ніби московським строєм, хлопчика мсковською шапкою з „козирком”. І тут зближається „генієнд”.

Дівчинка ненароком, приглядаючись до товстюха Портіченка, питається:

„Чи всі в Україні такі грубі”?

Портіченка заскакує таке питання дівчинки. Він здобувається на оклик: „В Україні?!”

І тут власне провідна думка монтажу.

Акредитований при О. Н. журналіст з ССРСР, зодягнений наймодерніше, випещений називається Портіченко, значить українець. А про морених голодом українців знають вже й американські діти. Як це так, що українець Портіченко так добре зодягнений і такий випещений? Дванатцятилітня американська дитина не вміє собі того пояснити і зі щирістю дитини питає: „чи всі в Україні такі грубі”?

Відповідь сама приходить: або „сторі” про геноцид большевицької Росії в Україні то тільки „сторі”, або, коли то правда, що в імперії „Раша” мільйонами гинули люди (іменно люди в „Раша”, а не Україна окупована Москвою) то винні насамперед оці власне Портіченки, такі самі українці. При чому тут „Раша”?

Видається, що не важко відгадати, хто є першим режисером таких монтажів. Кожному українцеві відомо, хто з таким призиством дає українцям такі прізвища, як от Портіченко. Кожному відомо, що авторами є власники „панських” прізвищ: Брюхові, Свіноєдові і под. Основна думка: не росіяни завоювали народи, не з їхньої вини існують в „Раша” незчисленні табори смерті. Це українці і інші поневолені народи самі собі zorganizували ці табори й самі себе в них замкнули.

Та ще й друга не меншої вартости: „Українець” Портіченко переплітає свою ламану англійщину рідним „язичієм” і то тоді, коли треба виголосити важливу думку, таку як: „наша велика родина”, „непоборима страна” і т. д.

Інша передача. Репортаж м-ра М. Соболя, телевізійного репортера п. н. „Камера внутрі Росії”.

Хоч мр. Соболю намагається передати об'єктивно свої помічення з побуту в „Раша”, все таки видно, аж надто виразно, невидимого режисера.

Відомий американський журналіст, який ставить питання м-рові Соболеві — робить це так, що відповіді не лишають ніякого сумніву що до „правди”, яку проповідує мр. Серджент, Даллін, Керенський з „справжніми російськими демократами”, з якими таки будуть співпрацювати

(як це вони з рішучістю заявляють) українські учасники т. зв. Паризького Бльоку.

А вони ж, ці не лише учасники, але й організатори отого бльоку („легітимні” і „легальні” і „єдині”) „повинні б”, чи „мали б”, чи „могли б” стати базою нашої єдності в політичній дії на чужині.

Якуж „Рашу” бачив мр. Соболев

Користаючись (як він каже) з того, що президент США записав женецького духа з вождями московської імперії, він зараз пішов до московської амбасади у Вашингтоні й одержав візу для себе й своєї дружини для прогулянки по Москві й Петербурзі, чи пак Ленінграді (-вислів м-ра Соболя). Очевидно, мр. Соболев не забув захопити з собою й свою камеру. І камера м-ра Соболя, треба сказати, працює добре.

Не знаю, чи довелося м-рові Соболеві робити багато вирізок. Гадаю, що так. Бо не вірю в те, що його камера могла „збирати” лише ті образи, які підтверджували б: і непобідимість, і велич, і культуру, словом доцільність існування советської неподільної імперії. Ілюструється кількома образками й добре продуманими поясненнями теперішню нужду в „Раша”, але так, щоб кожному було видно, що винувниками її нужди є абстрактний, інтернаціональний, а не російський національний комунізм і його провідники, вирощені в московському імперському кліматі.

Отже винувниками теперішнього лиха „російського народу” є всякі „Портіченки” і інші „іноземці”, як це показано у вище наведеному монтажі. Такою і є провідна ідея репортажу м-ра Соболя.

Він розказує про Кремль і ілюструє добре зробленими знімками. Про уміщені на мурах Наполеонові гармати мр. Соболев з якоюсь набожністю пригадує сторінку з історії: Це трофей, що його здобула Московія, розгромлюючи непобідимого Наполеона. Погроза Керенського і інших „демократів” („сто мільйонів Росіянів стане проти кожного”, хто відважиться розбивати московську тюрму народів) аж напрошується, як додаток до ремінісценцій м-ра Соболя.

Містери Соболеві не хочуть завдати собі труда, щоб зробити аналіз поразки Наполеона - так, як не хотів цього робити інший „Наполеон” наших часів, який, як і французький цесар, воюючи з Росією, дбав про неподільність імперії, поборюючи природні права поневолених нею народів.

А хто йде зі своїм власним гаслом проти справедливих природних прав народів — той мусить зломити собі голову.

Коли б мр. Соболев захотів у своєму репортажі продумати до кінця й інші вирізки, чи свої пояснювання, послуговуючись доброю „історичною” пам'яттю, — хочби такі, як от мармурні

стіни в мавзолеї Леніна-Сталіна (а він каже, що це український мармур), то мусів би вияснити глядачам, як потрапив український мармур до чужої столиці і то для таких цілей — так, як це він робить у випадку наполеонівських гармат. Ми б не мали тоді до нього претензій.

Ми повірили б в його кінцеве зітхання, підкреслене нефальшивим патосом:

„Як добре, що я вернувся знову в мою країну свободи”.

Але сцена з цим мавзолеєм і українським мармуром показана так, як її показує мр. Соболев, підтверджує наше помічення: такі телевізійні монтажі пропагують насильство Московії над поневоленими народами.

Робити з московського вовка невинне ягнятко, яке терпить від якогось нез'ясованого ворога, це значить заохочувати того хижка до дальших злочинів. Пропагуючи непобідимість того „ягнятка”, несвідомо підготовлюється йому уможливити відібрати радість і м-рові Соболеві, якою він тішиться.

Колиж бо московське „ягнятко” з вовчими зубами пограбувало волю тим народам що під дулом нагана мусять продукувати мармур для того „ягняти”, то який саєтїмент стане „непобідимий” московській тюрмі народів на першоряді для того, щоб відібрати цю найбільшу радість людини — волю і у м-ра Соболя

В дальших кадрах ілюструє репортер захоплення московської многотисячної юрби, яка з покорою і терпеливістю вистояє довгими годинами в черзі, щоб дістатись до мавзолею й там поклонитися — Леніну-Сталіну. І він не хоче поставити ані собі, ані глядачам питання: хто по національності ота юрба. Невже оці тисячі бабусь в хустках і чоловіків з оброслими обличчями, в чоботіх з довгими халявами прийшли з під Коломиї чи з під Полтави.

Не прийшли вони з близьких підмосковських сіл?

Журналіст не ставить такого питання мабуть тому, щоб не розвіяти легенди про те, що всі терплять, а рускі найбільше від світового комунізму. Це завинили ті, що своїм мармуром стіни виложили у московському мавзолеї для батька „світового” комунізму.

Ніби ненароком з юрби показується пальцем на стіну в мавзолеї з заміткою: „Юкренієн мєрмор”, або замовляється в московському барі вино і додається: „Юкренієн шємпєн”.

Словом: „Юкренія” то лише одна з провінцій „Раші”. Вони ці „провінції” мають свої репрезентативні доми для показу чужинцям в Москві. І мр. Соболев показує на знімках такі „провінційні” доми: Український дім, Азербейджанський дім. Вони, значить оці „провінції” в однаковій мірі діляться і „добром і лихом”. Вони в однаковій мірі відповідалі за лихо, яке стрі-

нуло велику „Росію” А може вони, „провінції” більше винні, чим корінні москвини.

Репортажі, чи монтажні роблені для телевізії з такими тенденціями то не відірвані видовища. „Невидимі” режисери в радіях і телевізіях працюють над тим методично. Як це видно із репортажу хочби м-ра Соболя висувается два важливі моменти у пропагуванні цих гасел: економічний і історично-мілітарний.

Обидва ці моменти, особливо ж економічний, вирежесировані у репортажі досить „промовисто”. Телевізійний репортер показує широкі вулиці Москви. Вони порожні. Лише тут і там показалося авто. Репортер подає описи тих кількох автомашин. Одна це копія американського „Бюїка” з 1941 р., інша — також копія „Пекарда” з 1940 р. Ці порожні московські просторі вулиці і нездалі копії віджитих америк. автомашин говорять самі за себе: По зміні режиму (з комуністично-диктаторського на „демократично-диктаторський”) на порожніх дорогах розлогої „Раші” появляться справжні й неперестарілі „Бюїки”, „Пекарди” зі штампом: „мейд ін США”.

Кажуть, що теорія старого Ліпмана про збереження в Європі великих державних масивів, бо лише з такими можна робити „бизнес”, — пережила. Про те пропаганда, яка має на цілі збереження московської імперії вже після комунізму послуговується саме цією теорією, хоч „лендлесовий бизнес” дав всім американським прихильникам збереження азійсько-європейського масиву повчаючи лекцію і то на наших очах.

Другим переконуючим аргументом, який проникається в американську ментальність за допомогою популярних телевізійних видовищ є розробка міту про непобідність Московії, як це приступно й легко з’ясовує мр. Соболя у своєму репортажі, роблячи екскурсію в історію при показі наполеонівських гармат на кремлівському мурі.

Керенський знав, в яку струну вдарити, страхаючи американців стомільйоновою силою московської Раші.

Та заки Керенський зміг успішно зачіпити цю струну, вони — оті російські „демократи” всіх мастей, хоч між собою роз’їдені, робили і роблять сконсолідовано (уживаючи модного терміну) одну роботу, до якої не має в них розбіжностей, дбають про цілість їхньої імперії в майбутньому, переконують вільний світ аплявдувати московським злочинам.

А що ця сконсолідована московська пропаганда діє — свідоцтвом того є існування „приватних кіп” для визволення від большевизму з великими грошовими фондами. Оті фонди й ваблять т. зв. українських „відповідальних” політиків, під мелодію награну московськими

колами, брататися з політиками Рашен і співпрацюючи з АКВБ на „базі реальної дійсности”.

За американські фонди під московською режисурою формується американська опінія через радіо та телевізії в тому напрямі, щоб і нове американське покоління не було звільнене від московського меча, завішеного над світом царями — „батьошками”, удержуваного червоними московськими сатрапами.

Консолідаційна метушня в нашій пресі (а вона лише такою є, бо в підстави консолідації не ставить нічого будуючого, беручи до уваги державницький інтерес України) загрожує, як це видно з незручних потягнень ПАУК-у ще більше затомізувати наше громадсько-політичне життя на чужині. Паперовщина відірвана від життєвості ніколи не приносила успіхів, навпаки, така „діяльність” потурає розладові.

Кабінетна діяльність в цьому напрямі побудована на теорії, і то поганій, лише роз’ятрує те, що якое в силу багатьох обставин вщухало. Так звані міжпартійні драчки таки притихали.

Гальванізуючи УНР-раду, дискутуючи над тим, чи вона „моглаб”, „хотілаб”, чи „повиннаб” стати базою, на якій розцвіте ота вичікувана наша консолідація, безсумніву, відігриваємо й загострюємо наші противенства. Адже не має української людини, яка зрозумілаб і оправдалаб той вилім, який зробила в нашому національному фронті на чужині УНР-да.

Продовжуючи свою служальну політику, яка може принести і вже приносить необлічимі наслідки українській визвольній справі, вона цілком стала не тільки осторонь від української громади, вона поставила себе на противному боці барикади. А, пособляючи неприродним новим еміграційним політичним наростам, визнаючи ці нарости політичними партіями, ПАУК не наближає здійснення потрібної нашої консолідації, а погребавивсь в цій паперовій діяльності, може і не помічає того, що приносить життя. А воно не приносить нічого потішаючого, коли йдеться про наш змаг за здобуття волі нашій країні. На кожному кроці помічається у цьому змагові сцілену, продуману й систематичну боротьбу на фронті противника волі українського народу.

Колиб ПАУК, який в засаді має благі наміри, залишив добру частину теоретичних міркувань, а зачав з координації дій самостійницького фронту в суспільно-політичному житті, колиб спричинювався до збільшення натуги боротьби цього фронту, уможливаючи її систематичність дії, яка має всі дані на те, щоби заглушити ворожу дію в телевізіях, радіях, бібліотеках, конференціях і т. д., тоді б і форма бажаної консолідації прийшла б, як конечний і логічний наслідок.

Ікер.

КОЛИ ПАДУТЬ ІДОЛИ

Подібне воно на анекдоту, але немає кращих анекдот від цих, що їх творить само життя...

— Вже близько рік не пише до мене сестра з Польщі, — звільнюється мій приятель. — Раніше посилала листа що-два тижні, тепер мовчить.

— Яка причина? — питаю. — Тепер-же, кажуть, там все „відпружилось“, листи, ніби, йдуть?

— Я додумуюсь, всміхнувся приятель. Моя сестра мешкає в Штетині, при вулиці Сталіна. А тому, що ім'я Сталіна тепер непопулярне то вона, мабуть, боїться ставити його на адресі. Чекає, аж переіменять назву вулиці...

Скажіть — чи не капітальний парадокс?...

В Слов'янському Відділі Нью-Йоркської Публічної Бібліотеки з надзвичайною цікавістю очікують появи 40-го тому „Великої Советської Енциклопедії“ (нове видання). Дехто із знавців Советського Союзу твердить, що цей том взагалі не повинен бути: він, як виходить з „плянну“, мав бути в цілому присвячений „Великому Сталіну“, але тепер... Тільки уявити собі — який переполох і рветес панує в Редакційній Колегії! Як метушаться, приють і ломають свої бідні голови редактори, академіки, консультанти та інші фальсифікатори, діставши боеве завдання — спрепарувати „великого“ Сталіна на малого, чи, взагалі, ніякого!...

— Ху! Не хотівби я тепер бути в їхній шкірі! — зідхає з полекшею мій знайомий, бувший викладач катедри історії марксизму-ленінізму (що вибрав свободу).

Та й не тільки в їхній... А хто, наприклад, хотівби тепер бути в шкірі всіх тих преславних сталінських лавреатів, радянських і заграничних, що з них деякі з ласки „батька народнього“, „получили“ вже й по три нагороди? Тільки не видно моменту, як почнуть один за другим зрікатися сатани і всіх діл його і віддавати назад „почесні звання“ (а, може, й рублі?)

А як себе нині почувають ці нещасні поети-орденоносці, які пролили море атраменту, щоб прославити „ясне сонечко“ в своїх індивідуальних і колективних поемах, одах, думах та інших панегіриках?

Деякі з них були такі ударники, що й творили за „народ“, за „маси трудящих“, підшиваючись під народню творчість, фабрикуючи на копії „народні“ прислів'я, приповідки, пісні, частушки, навіть коломийки про „ясного сокола“, чи „сизого голуба“ — Сталіна.

А тепер — все те барахло, сотні тисяч тонн, гори-піраміди барахля прийдеться, на приказ партії, викидати щурам і мишам на сніданок. Зогние-зотліє ця соц-реалістична „творчість“ в півничних підвалах і світа Божого не побачить.

Якби так в Америці трапилась така чудасія: хоч наші „боми“ розібрали б цю творчість на свої „луш-кари“ та попродали на „шмельц“ і горілки напилиб ся, а так...

Пригадується мені, як колись, в нашому селі, нарікала баба Оришка на свого внука, що, мовляв, не „вдався до людей“:

— Дитиночко, казала баба, та якби замість тебе була вродилася жаба, то хоч бузько її з'їв би, а так — що з тебе за пожиток?

Здається, що такий самий пожиток має людство з найбільшого поганського ідола 20-го сторіччя...

„МИРОЛЮБСТВО“

(Закінчення з 12 ст.)

Маршал Соколовський в газ. „Правда“ 23.2. 1954 р. писав таке „Підготовка до війни виходить вже тепер за рямці тільки суто військових питань. Вона переводиться економічно, іде соціологічно, політично, науково, технічно і військово, бо підготовка до війни не може не охоплювати всі галузі життя та діяльності советської держави, яка і надалі залишається пляцдармом для визволення працюючих від експлуататарської неволі. Майбутня війна не буде війною локального значення, вона стане війною тотальною, що охопить всю земну кулю“. Генерал-майор Галенський, советський військовий теоретик, написав в журналі „Международная жизнь“ ч. 1 за 1955 р. так: „Сучасна війна охоплюватиме собою всі величезні простори земної кулі... Третя світова війна охопить терени Канади, США, Латинської Америки, Австралії та Африки... Советська армія готується до такої війни, щоб у кожній точці світу дати нищівну відсіч імперялістичним агресорам. Вона вишколюється до тяжкої і жорсткої війни, до рішучих наступів проти сильного і технічно добре озброєного ворога, щоб в ім'я визволення працюючих світу, перемогти ворога і позбавити назавжди всі народи від капіталістичного визиску“. Така писанина найвищих військовиків советської армії, очевидно, вміщується в советській пресі тільки за дозволом ЦККПСС і, як бачимо, цілком заперечує хрущовським заявам на 20-му з'їзді про те, що фатальної неухильності війни в сучасну епоху немає.

Навіть з такої заяви Хрущова бачимо, що ніякого мирного курсу в правдивому його розумінню у Москві не було, немає і не буде у майбутньому. Отже ніякої принципової зміни воєнної агресивної ідеології російського комунізму не сталося. Лише деякі воєнно-політичні заходи в стратегії російського імперіялізму зазнали від Хрущова більше „мирної“ інтерпретації, під виглядом словоблудливого перекирчування ленінських теорій в питаннях війни та пролетарських революцій.

Мирослав Рудий

НЕПЕРЕДРІШЕНСЬКІ СВАХИ

Переглядаючи сторінки української преси можна ствердити одне: українській еміграційній політиці не бракує метушні.

Говорять настирливо про потребу консолідації всіх українських політичних середовищ, але ті, що багато говорять про це, не хочуть підходити до справи серйозно. Уважають механіку за головне, а суть визвольної політики відсувають на бік.

Якщо б скрупулятно занотовувати всі епізоди нашої еміграційної політичної метушні, то треба б багато паперу на віднотування невдач, зумисних і незумисних „рибних кроків“, а то й вразно проти національних затій.

З найновішого часу також можемо віднотувати кілька виразно шкідливих фактів, які ще раз підкреслюють, що все це метушня, яка нічого спільного з визвольною політикою не має.

Дня 7-го березня ц. р. легальна фасада еміграційної партії з-під знаку Лебедя-Рибета — Об'єднання Прихильників Визвольної Боротьби України, — влаштувала в Нью Йорку публічний мітинг, на якому виступив з докладом п. Клявдіюш Грабик, безсумніву, один з чільних польських політиків і **патріотів**.

„Шановні Паньство, пшадешисткем прагне подзенковаць зазондові Обеднання Прихильників Визвольної Боротьби України за ласкаве запрошене мене на дзісейше зебранє і уможливлене виглошеня на ім реферату“. — Так почав д-р. Грабик.

В часі польської окупації Західньо-Українських Земель, до другої світової війни, оцей же самий п. Грабик кричав під адресою націоналістів, між ними до сьогоднішніх членів ОПВБУ: „Знищиць!“ Сьогодні ласкаво каже: „Дзенкує!“ Бо і є защо дякувати.

В час польського терору проти українського автохтонного населення на ЗУЗ — також провідні люди з Об'єднання Прихильників маючи правильне зрозуміння справи, поборювали т. зв. нормалізаційну політику УНДО-ння. Тоді проти Польщі боролись безкомпромісово українські націоналісти, а поміж ними й ті, яким дякував редактор Грабик перед доповіддю. Польські тюрми і Береза Картузька заповнені були українськими політичними в'язнями, а між ними були й ініціатори сьогоднішнього зближення. Крива паціфікація мирного українського населення на ЗУЗ польською поліцією і владами в році 1930-му струснула до основ опінію цілого цивілізованого світу, навіть „нормалізатори“ наважились запротестувати з тієї причини перед Лігою Націй. Не одна мати та батько сьогоднішнього „прогреснста“ мусіми відлежати в шпи-

талі, щоб вигоїти жахливі рани від польських „паціфікаційних“ нагаїв не одне українське господарство, не одна читальня „Просвіти“ були дощенту знищені. Екстремістична політика Польщі нищила культурний і економічний добуток українства на ЗУЗ, зате скріплювала націоналістичну свідомість, видвигала нові цінності: в противенстві до угодовства народилась, розвивалась і діяла свідомість конечної революційної боротьби за національне визволення.

Прочитавши в пресі повідомлення про згадану імпрезу, не хотілося вірити в можливість її. Як же це так, що б. в'язні польських тюрем, співучасники не одного атентату на польських вельмож, ті, що так поборювали польонофілів з поміж українців, — сьогодні перші дали початок для нової угодовецької про-польської політики. На повторення угодовецької політики з поляками не захотіли б дозволити собі, мабуть, ще живі українські учасники засідань з поляками з чорною кавою.

Згодом з'ясувалося, чому така імпреза відбулась і нащо її організували люди т. зв. „двійки“. Дві фірми претендують сьогодні за виключне провідництво в українській еміграційній діяльності — УНР-ада і ЗП УГВР. Тоді, коли за ініціативою „приватних кіл“ табір УНР-ади пішов на співпрацю з московськими емігрантами, щоб, ніби, в цей спосіб створити спільний протирежимний фронт за визволення Росії від комунізму, — тоді другі „приватні кола“ доручили своїм відпоручникам з-під знаку ЗП вести таку-ж саму дію за створення спільного протикомуністичного фронту разом з т. зв. сателитами. Двоє „приватних кіл“ злучилось разом, щоб українську політику захвати під таку шапку, з-під якої нашої самостійницької політики не видно було б.

ЗП взялось до виконання доручення доволі делікатно, хоче довідатись як реагуватиме громадянство на залицання українців до поляків. Не хотіли стрітнутись з такою реакцією, яка вийшла в час переговорів УНР-ади з москалями. Тому влаштовано насамперед незобов'язуючий формально до нічого публічний доклад, з доповідачем п. Грабиком, який виступив як приватна людина, а не офіційний представник польського політичного середовища. Організатори, для форми, зааранжували навіть дискусію над докладом. Дискутанти навіть сперечались дещому з доповідачем, але у висліді сприйняли сугестію п. Грабика про потребу створення українсько-польських товариств на терені ЗДА, яких завданням, — за словами Грабика, — „було б систематичне, зорганізоване і плянове зусилля над зближенням і пов'язанням наших суспільств на цій землі. І в цій атмосфері приязні і ширості,

витвореної метою взаємної співпраці — утворення ідеалу польсько-української спільноти, зродженої на еміграції, як згаданий тестамент для наших країн”.

Як знаємо, реакція на оцю імпрезу від 7-го квітня не була такою, як вона заслужила. І це може заохотити свих польського неперед рішенства до дальшої діяльності, а разом з тим зактивізувати й московську диверсійну дію серед українців. Обидві під облудними кличами „За вашу і нашу волю”.

Коли б не чітке негативне становище середовища ОУН-революціонерів до співпраці кругів УНРади з московськими єдино-неділимцями, то хто знає, чи оця співпраця не була б сприйнята позитивно багатьма, що сьогодні, не схвалюють такої співпраці. До української політики вмішались вже так далеко сторонні чинники, що тільки настирлива праця самостійницьких сил може ще завертати українську політичну еміграцію від зйдення на манівці. І нічого дивного, що якщо не буде могутньої реакції зі сторони самостійницько-діючих наших політиків на спроби „утворення ідеалу польсько-української спільноти”, то на такі спроби приплескуватимуть в долоні, або в найкращому випадкові „політично-мудро” вичікуватимуть в мовчанці, й дехто з тих, які є проти неперед рішенства.

Після п. Грабика треба сподіватись що партія „двійки” чинно заангажується в творення згаданих польсько-українських товариств. Коли такий крок не стріне однозгідного засуду **всього** українського громадянства, тоді нічого не стоятиме на перешкоді в переговорах ЗП УГВР з польськими офіційними чинниками.

І тому вияснюється, поволі, оця загадка, чому ЗП припинило атаки на УНР-аду, чому залицяється до УРДП, як головного оборонця неперед рішенської політики УНР-ади. В тихій згоді погодились розділити сферу своїх дій — УНР-да при одному столі з москалями, ЗП при другому столі з поляками. Над цим всім царюватиме бос з „приватних американських кругів”.

Так виглядає політичне підложжя мітингу в Нью Йорку від 7-го квітня.

Вслід за здійснюваною деякими українськими діячами політикою братання з московськими єдинонеділимцями, починає здійснюватись намагання такого ж шкідливого братання з поляками. Ініціативу в цьому взяли, на сором, націоналісти.

**

В „Свободі” за 1 травня ц. р. подано повідомлення чи комунікат про участь представника УККА на засіданні якоїсь нової визвольної організації. Що то за організація, кого і як вона буде визволяти — не сказано.

Як виглядає з повідомлення, то спонзорує її комітет „Вільна Європа”, який мислить звільнен-

ня Європи в кордонах 1939 року. УККА досі до такої „вільної” ставився негативно, бо ж Україна в тих плянах приватних кіл мала б залишитись пошматованою, роздертою, під опікою кількох опікунів. І раптом читаємо в „Свободі”: „Наради відбулись з ініціативи Асамблеї поневолених Московією європейських народів, у склад якої входять представники тих національних груп, що заступлені у піддержуваній приватними американськими колами організації „Вільна Європа”, себто т. зв. сателіти (Польща, Чехо-Словаччина, Мадярщина, Румунія, Болгарія, Альбанія і три Балтійські країни). На суботнішніх нарадах був уже заступлений і Український Конгресовий Комітет в особі його Президента п. Д. Галичина”.

Знов приватні кола. А якже з кордонами і дотеперішнім ставленням УККА до проекту приватних кіл? Досі про зміну позицій Комітету „Вільна Європа” ніби не чути було, не зміняв свого становища й УККА. Тоді, що буде робити його представник там, з яких позицій відстоюватиме волю для народів? Чи не виїде з тією новою затією те саме, що з поїздкою делегації УККА до Європи! Похоже на те.

Др. О. Соколишин

УКРАЇНСЬКА ФІЛЯТЕЛІЯ НА П'ЯТІЙ МІЖНАРОДНІЙ ВИСТАВЦІ В НЬЮ ЙОРКУ

В недавно побудованому „Колізеумі”, 28. квітня 1956 р. відкрито П'яту Міжнародню Філятелистичну Виставку, яку відвідали сотки тисяч людей Америки та чужинецького світу. В найбільшій виставовій залі світу рівночасно показано виставку автомобілів та фотографій.

П'яту міжнародню філятелистичну виставку (ФІПЕКС) в Америці відзначено випуском спеціальних поштових значків ЗДА та привітом Президента. Майже всі нації світу були заступлені на ній, зокрема для чужинецької філятелії відведено окремий павільйон, а Швайцарія зайняла велику залю, в якій показала всі свої поштової значки в кольорах на окремим виставовим столі, де вони пересувалися на широкім пасі з поясненнями. Окремий поштової відділ працював під час виставки та ставив на листах спеціальну пропам'ятну печатку. В побільшеннях виставлено значки Об'єднаних Націй та ЮНЕСКО. Всі Американські Філятелистичні Товариства та Клуби взяли в виставці участь, яка тривала до 6-го травня 1956 р., та з якої то нагоди видано спеціальний обширний каталог.

Від довшого часу Союз Українських Філятелістів готувався до участі в ній. Однак не обійшлося без труднощів. Тільки голові СУФ-у др. Євгеніві Котикові дозволено було на 6-ох рамках виставити українські поштові значки. Яр. Петешові, довголітньому секретарю СУФ-у, після

повороту оплат, надіслано листа в якому відмовлено йому участь, через брак місця. Др. Е. Котик гідно зарепрезентував там Україну та її Філятелію. На 6 великих рамах, він виставив українські філятелістичні рідкості, унікати в світі, часів наших недавніх Визвольних Змагань, з відповідною картою України та англомовними поясненнями. Одна рама була заповнена листами та печатками Одеси. За ту дуже цінну й рідку збірку філятелії України журі виставки нагородило др. Котика бронзовою медалею. Ця нагорода не перша в нього, за ту саму збірку одержав він на виставці в Чикаго золоту медаль.

ПОКЛІН ІВАНОВІ ФРАНКОВІ.

В соту річницю народження Величчя України, Організації Визвольного Фронту запланували на 4 і 5 серпня ц. р. національну маніфестацію української спільноти — **поклін Іванові Франкові**.

Маніфестація відбудеться на Сумівській оселі за участю українських науково-суспільних діячів, відомих представників американського науково-політичного світу та представників народів, поневолених Росією. Над підготовкою маніфестації працює покликаний комітет, який намітив програму й опрацював її. Подібні маніфестації готуються в Клівленді та в Чикаго.

МИСТЕЦЬКИЙ ДЕБЮТ І. КУРАХА В АМЕРИЦІ

Виставка творів мистця-маляра Івана Кураха в Нью Йоркському Колізеї, що відбулася впродовж тижня між 12 і 20 травня ц. р. викликала помітне зацікавлення американського мистецького світу.

Курах широко відомий в Європі як маляр, графік, рисівник і вчитель. Народився в Україні, студював у Львові, Варшаві, Берліні, Римі і, нарешті, у славетній Академії Брера у Мілані. Він почав свою професійну кар'єру у 1939 р. індивідуальною виставкою в Мілані. Після того він широко виставляв свої твори в Європі — в численних групових мистецьких виставках, включаючи і венеційську Б'єннале і до сьогодні мав близько 40 індивідуальних виставок у самій лише Італії — своїй прибраній батьківщині.

Сенситивна, глибоко-чуттєва мистецька інтерпретація Івана Кураха здобула високу оцінку критики в Європі. Мистець має багато приятелів серед американців, які вперше зазналися з його творчістю ще в Італії. На своїй виставці в Колізеї Курах представлений був багатьма знаменитими колекціями своїх творів.

Він виставив свої картини — олію, акварелю, гваш, рисунок; графіку, реставрацію, а з декоративного мистецтва — кераміку й текстиль, як також численні експонати мистецької ужиткової графіки.

Ми — українці дуже радіємо успішному дебюту нашого талановитого земляка в Америці і щиро бажаємо йому дальших творчих успіхів.

В. Ю.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Степан Шах: Львів — місто моєї молодости. (Спомин. присвячений тіням забутих львов'ян). Частина I і II, в-во „Християнський Голос“, Мюнхен 1955 р. стор. 272.

Скромна на вигляд, але глибоко змістовна і цікава книжка. Автор подає монографію Львова оригінальним способом. Опис міста, його історичних пам'яток, подано у формі „особистого спомину“ так, „як він його з молодечих літ у пам'яті має і як його життя з цим містом нерозлучно зв'язане“. Читаєш ці спогади і наче б дивишся на кадри з документального фільму. Автор поруч з суб'єктивними спостереженнями подає багато фактажу з історії, статистики міста, але це не втомлює. Читач не може відірватись від книжки, не дочитавши її до кінця.

Уміло тепло і об'єктивно подавши історію національного Львова, автор подає на ст. 127 цікавий епізод на віллі роду Шихевичів. В будинку була одна кімната умебльована в гуцульському стилі.

„В тім покої мешкав улюблений внук пані Герміни Шухевичевої, худошавий з білявим, кучерявим волоссям хлопець, учень III кляси філії академічної гімназії **Ромко Шухевич**, син повітового судді з Камінки Струмелової.

„В тім покої я втаємничував мовчаливого Ромка в правила грецької граматики і читав з ним латинські життєписи Корнелія Непоса. І пригадую собі, як я моєму, спрагненому знання учневі, хоч я не мав його в моїй клясі, графічно представив плян переможної битви греків з перською навалюю під Маратоном, то йому засвітилися очі і він спитав: „Як міг Мільтіяд уложити такий геніяльний плян, коли ви не був генералом“? На те я відповів словами молоденького македонського короля Олександра Великого до свого виховника філософа Аристотеля: „Як добрі педагоги, так і великі стратеги родяться вже такими“. І далі я об'яснив йому, що школи військових академій, курси генеральних штабів учать вправді воєнної тактики, технічного ведення боєвих частин, але ідею боротьби дає полководцеві вроджена йому індивідуальна інтуїція.

„Хто зна, чи при цій латинській лекції про грецьких Мільтіядів, Арістидів та Епамінондів не зродились у голові молодого Романа Шухевича перші проблиски його будучої революційної діяльності і військової тактики”?

Вартісна, змістовна монографія — спогад. Шкода, що мова книжки знецінює її.

Півсторіччя Громадської Праці Д-ра Семена Демидчука — 1905-1955. Видавництво: Карпатська Зоря, Нью Йорк. Обгортка: Любослав Гуцалюк.

Чижевський, Дмитро: Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Українська Вільна Академія Наук у США, Нью Йорк 1956, вел. 8", 511 ст. Літературна редакція Ю. Шехера-Шевельова. Обкл. П. Холодного.

**

„МРАКОБЕСІЄ” МОСКОВСЬКИХ АКАДЕМІКІВ

„Очерки Истории украинской советской литературы”, видання Академії Наук ССРСР, Москва, сторінок 448.

За останні три роки, після бучної маскарлади з нагоди трьохсотліття возз'єднання, московська наука видала багато різних книжок на тему „єдиної батьківщини”. В „нарисах історії української советської літератури” найменше говориться про літературу. Окремі вияви літературного життя на Україні тільки перелічено, щоб, нав'язуючись до них, утвердити московську ідею, переконати, що „з братами руськімі пліч о пліч нам іти”. Критерієм всього культурного й літературного життя в нарисах є „отношение к русскому народу”. Воно, як твердять московські академіки „було й буде мірилом чіткості ідейно-політичних позицій письменника, його непримиримости до буржуазної ідеології. (стор. 31.). А буржуазною ідеологію вважається „всяка більша чи невільна ідеалізація минулого, (свого народу- ред.) пристрасть до старих віджилих елементів національної культури”. Це не дозволено, бо воно не сприяє зближенню українців до русского народу.

Через всю книгу проведено одну думку — заперечення самотності української духовості, окремішності національної культури. Тільки зближення з русским народом „сприяє ідейному художньому збагаченню літератури, вияву її справжньої самотності. Валуєвську формулу, відносно мови української, московська Академія поширює на національну літературу й цілу культуру. Може існувати, але як відблиск культури єдиної батьківщини.

На початку нарисів автори признаються, що „дуже серйозну небезпеку являло культивування національної особовості” в українській літературі (стор. 21). Тому в усіх семи розділах нарисів, що ніби навітлюють українське літературне життя, автори все життя літературне оці-

нюють з погляду отієї небезпеки. В кожному розділі виклинається націоналістів за те, що діяльність їхня носила характер боротьби за відрив української культури від культури загально советської, цеб то імперської-російської

Перелічуючи літературні організації (ГАРТ, ПЛУГ, ВАПЛІТЕ, ВУСПП, Молодняк і інші), автори найменше говорять про літературу, творчу працю письменників, а предають анафемі „замаскованих націоналістів, які намагалися відділити українську мову від руської”. Як сміли не слухати Маяковського, що „прокладував стовбову дорогу імперії” в літературі після завоювання України большевиками. Тичина став видатним тільки тому, що наслідував Маяковського (!), а на прозаїків необмежений вплив мав Горький.

Нариси видані московською Академією за редакцією відомих вчених: Добриніна, Зеленского й інших. Чи треба більшої ганьби для вчених того народу, в надрах якого визріла імперська система большевизму.

I. B.

**

„Очерки развития народного хозяйства Украинской ССР”, видання Академії Наук, Москва, сторінок 556.

Економічний розвиток України в нарисах, виданих з нагоди трьохсотліття возз'єднання, розглядається в тісній невід'ємній залежності з історією господарства ССРСР. Книжку надруковано за постановою Інституту Економіки Академії Наук ССРСР, хоч редагували вчені економісти (А. Нестеренко і І. Романенко, Д. Вірник) з Інституту економіки Української Академії Наук. Мотом чи ідеєю всієї книжки взято слова

*****

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника .... .50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta.. New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія

Головний редактор

I. Вовчук

з теперішнього гімну УССР „Нам завжди у битвах за долю народню був другом і братом російський народ”.

Ідея ясна. В книжці є багато усистематизованого матеріалу, придатного до використання.

—о—

ЮВІЛЕЙНА ПУБЛІКАЦІЯ ШОТЛЯНДСЬКОЇ ЛІГИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВОБОДИ

При кінці лютого ц. р. Ліга випустила своє ЮВІЛЕЙНЕ видання ч. 30, під заголовком: „Рашія, д Вордс Перід” тобто Росія загроза світу. Та підзаголовок: „Наш єдиний спосіб оборони”, на 20 сторінок із карикатурами советів. В цій невеличкій публікації про суть російського імперіалізму різних барв, Україна займає рівно ж центральне місце зацікавлення світу. За словами Стюарта, вона є конечна для світу, а зокрема для Англії, яка теж користає із вільної плавби українським Чорним Морем, де її політиці загрожує зараз ССРСР. Описуючи історії змагань України за волю, від побудови Петербурга на козачих кістках, визвольну боротьбу 1918 р., штучного голоду 1933 р., чистки 30-их рр., кінчає відомою подією відбутою тому 15-ть років, Актом проголошення ВІДНОВЛЕННЯ ДЕКЛЯРАЦІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ з 30-го червня 1941 р. у Львові. Також згадує, що советська конституція в артикулі 17-ім передбачає право виходу із союзу кожній республіці, що не можна за нечуваного терору МВД здійснити, як також про визвольну боротьбу 45-ти мільйонного Українського народу, який й по нинішній день, не склав зброї, а бореться за свої права та державу. Брошура закликає світ звільнити від червоної російської тиранії всі народи ССРСР —, цитуючи при тому слова Льюарда Монтгомері, що для того слід вживати визвольні рухи поневолених народів.

Др. О. Соколишин

Днями вийде з друку історіософічна праця Е. Маланюка „До Проблеми большевизму”

Книжка матиме біля 100 ст. друку.

Ціна \$ 1.25

Автор праці, використавши багато літературних джерел, стилем стислої синтези подає нарис про большевизм, як своєрідну релігію, аналізуючи його ідеологічні підстави, ґрунт, історичний клімат, в якому він формувався.

Видавництво просить висилати замовлення на адресу „Вісника”.

Тираж книжки невеликий.

Нью Йорк, дня 26. 4. 1956 р.

До Редакції „ВІСНИКА”

Вельмишановний Пане Редакторе!

В 4-му числі „Вісника” за квітень, 1956 року, Ви помістили листа пані Анни Ключко, з дому Франко, в якому подано частину нашого приватного листа до неї. Дивує нас, що пані Анна Ключко-Франко виявляє, з одної сторони, невдо-

вілля з нашого видання, хоч ми поступили так, як могли і вона справді отримала гонорар за ці видання дуже добрий, бо повних 10% від кожного видання. Дивує нас і це, що вона, без попереднього порозуміння оприлюднює приватного до неї листа; бо хоч там нічого злого не має, але вже так водиться в культурному світі, що приватних листів, без потреби ніхто не прозраджує та не публікує.

Дивує нас і те (що найголовніше), а саме, чому пані Анна Ключко-Франко, не подала й того, що вона вимагала від мене, щоб „Говерля” передрукувала та додала на цих виданнях (творах Івана Франка), замітку, „всі права застережені за Анною Франко”, а ми запитали, чому такої замітки не має на виданнях праць Івана Франка, що появились таки в Канаді, бо вона там є і могла б цього допильнувати? Отже як же „Говерля” може додавати такі замітки, як такого зазначення досі ніде ніколи не було!

Дивує нас і те, що коли вже пані Анна Ключко-Франко є невдоволена з наших геревидань і гонорарів, то чому в листі від 20 березня (в оригіналі „марта”) 1956 року пропонує „Говерлі” видавати ті і інші твори Івана Франка? Та понадто пропонує нам видати твори Костя Вагилевича, поета карпатських гір...

Ми поступили так чесно, як могли. Дуже сумніваємося, чи інші видавництва зроблять під тим оглядом щось більше, бо ніхто не буде робити прецеденсу для пані Анни Ключко-Франко і застерігати за нею права, яких досі ніде не було і не є зазначено, і то без огляду на ряд різних передруків творів І. Франка в Європі, в Канаді, в ЗДА і ін.

П. С. Вп. Пане Професоре!

Прохаю ласкаво повищого листа помістити на сторінках „Вісника”. Бо Ви дали місце на такого листа пані Анни Ключко-Франко, тож справедливність вимагає, щоб і друга сторона не була покривджена.

З пошаною

М. Сидор Чарторийський

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА” СКЛАЛИ:

Байон

По 5 дол.: Мирон Сірий
По 2 дол.: М. Пукас, Л. Федак, І. Гульватий.
По 1 дол.: В. Воронкевич, Г. Воронкевич, Я. Шеремета, Т. Музичка, Й. Комарницький, В. Фесьо, С. Готра, М. Дворські, Д. Бойчук, І. Свищук, З. Сірий, В. Шклярський, І. Кормелюк, Р. Филип, В. Гальма, Г. Божик, П. Кудрик, І. Ванько, Б. Гуполовський, Я. Сірий, М. Кормелюк, Р. Филип, В. Гальма, Г. Божик.
По 50 цент.: В. Петрунчак, М. Пилипчій.

На стр. 15, рядок 17 згори, надруковано 1907 замість 1937 р.